

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

24 (609), 16–22 червня 2011

НАГНІТАННЯ МОРОКУ

16 червня 2011 року відбудеться презентація книги Івана Дзюби *“Нагнітання мороку. Від чорносотенців початку XX століття до українофобів початку століття XXI”*. Місце події — Конгрегаційна зала Староакадемічного корпусу Національного університету “Києво-Могилянська академія” (вул. Сковороди, 2). Початок о 17.00.

Уривок із книжки Івана Дзюби *“Нагнітання мороку. Від чорносотенців початку XX століття до українофобів початку століття XXI”* друкуємо з дозволу видавничого дому “Києво-Могилянська Академія”.

Іван ДЗЮБА,
академік

Демократична — як вона себе позиціонувала — влада виявилася фатально слабкою, не спромоглася об’єднати не лише суспільство, а й свої власні фрагментовані “політичні сили”, зосереджені більше на з’ясуванні стосунків між собою, ніж на спільній конструктивній роботі задля майбутнього України. Не виконавши головних своїх передвиборних обіцянок (навіть тих, які були реалістичними), не розв’язавши болючих суспільно-економічних і культурних проблем України, вона скомпрометувала не лише себе, а й певною мірою українську ідею взагалі.

Те, що сталося, — велика національна поразка. Ми всі у ній винні. Вона має свої глибокі причини, що криються у всьому станові нашого суспільства, яке так і не стало консолідованим, сучасною політичною нацією. На цій неконсолідованості, розмитості національно-політичної ідентичності паразитують (самі її всіляко стимулюючи) добре організовані клани, для яких Україна є в кращому разі тільки територією розгортання своєї бізнесової діяльності, а в гіршому — частиною “руського мира”, в якій її конче треба повернути.

Чи нова влада цілком підпорядкована їм? Не хотілося б вірити. Час покаже. Хоч багато чого він уже показав, починаючи з “харківських домовленостей”, про які ми, мабуть, ще й не все знаємо. Певно, “регіонали” будуть твердими в обстоюванні власних “ділових” інтересів, може, навіть і в такого роду відносинах з Росією. А в обстоюванні інтересів України — лише тією мірою, якою вони не суперечитимуть їхнім інтересам. Але “баланс інтересів”, швидше за все, буде дуже ризикованим для України.

Я завжди був проти принципу “чим гірше, тим краще”, яким, на жаль, керувалися і керуються всі — поперемінно — наші опозиції, перетворюючи політичну боротьбу на взаємну безоглядну й сліпу бійку та підсилюючи хаос у житті країни. По-моєму, все-таки: чим гірше тим гірше. А чим краще — тим краще. І якщо Партія регіонів та її підпомагачі робитимуть щось добре для України — в цьому доброму їй треба підтримати. Тільки було б це добре. Поки що бачимо *недобре*, і воно вже викликає масові протести. Поскілки стосується соціально-економічних умов життя основної маси населення. Тут масове невдоволення сягає критичної межі.

Менше усвідомлені загрози у сфері культури і політичної та інформаційної свободи. Їх бачать переважно громадянськи активні кола і творча інтелігенція. Але так бути довго не може. Гуманітарні проблеми — невід’ємна частина соціальних. Суспільство мусить побачити, що но-

вій українській владі доводиться дорого платити за прихильність кремлівських неоімперіалістів до неї. Тобто: дорого як для України. Влада ж намагатиметься розплачуватися тим, що для неї *недорого*: політичною гідністю, національною ідентичністю, інформаційним простором, історією, культурою, мовою. А це для московської “ліберальної (???) імперії” якраз і є головне, може, ще важливіше, ніж “газова труба” і зброяна присутність у Криму¹. Адже в сучасному світі долю народів вирішують головним чином не армії, і вистояти проти зовнішнього асиміляційного тиску можна тільки завдяки внутрішньому здоров’ю і відповідному самоусвідомленню.

Умовно назвемо це “гуманітарною сферою” (яка, звісно ж, перебуває з соціально-економічною та соціально-політичною сферами в стані щільної взаємопов’язаності та взаємозумовленості). Російські неімперіалістичні ідеологи послідовно здійснюють усебічний “гуманітарний” тиск на Україну. Для цього засновуються програми, фонди, інституції. Ось один із прикладів — концепція створення “гуманітарної наукової структури на території Восточної України — Русского Института”. Думаєте — просто задля кращого ознайомлення українців з російською культурою? Якби ж то! Автор проекту Іннокентій Андреев одверто пише: *“В последнее время российские элиты используют энергетические рычаги для усиления своего влияния на международной арене. Однако эти рычаги очевидно недостаточны, ибо остается без внимания фактор языка и культуры. Русского языка и культуры”* (виділено в оригіналі. — І. Дз.). Особливе значення має український напрям активізації цього “фактора”. Адже *“появился украиноязычный образованный класс, который является носителем враждебной России идентичности”*. Ще більшою небезпекою є поява покоління освіченої молоді, яка знає англійську мову, а *“качественное обучение английскому языку дает возможность в принципе не обращаться к русскому культурному фонду, что выводит развитие всех передовых дисциплин из русла развития постсоветской науки и переводит их в развитие современных интеллектуальных течений Запада”*. Як приклад наводиться Києво-Могилянська академія. У цьому світлі “формирование Русского института на Украине решило бы многие задачи”, зокрема, “грамотная работа с населением, в особенности с одаренной молодежью, позволила бы укрепить русскую идентичность в юго-восточных регионах Украины”².

Подумаймо, чи можна тут розраховувати на якусь активну протидію української влади? Чи можна розраховувати на послідовний конструктивний курс цієї

влади в гуманітарній сфері? Якщо навіть попередня влада, наголошуючи свою патріотичність і маючи запропоновані їй науковцями дуже ґрунтовні розробки на цю тему, не знайшла ані достатніх засобів, ані достатньої державної волі в собі для здійснення необхідних системних програм, то чи можна цього сподіватися від влади, яка демонструє нерозуміння або й свідоме ігнорування відповідних проблем, більше того — активно заохочує продовження і поглиблення русифікації, деукраїнізації? На практиці — попри епізодичні дипломатично-камуфляжні заяви... Вона не хоче і навряд чи захоче залагоджувати мовно-культурні колізії, вгамовувати антиукраїнські пристрасті й упередження частини свого “електорату”, яка на неї тисне і від якої вона залежна (і з якою почасти й солідаризується, а деякі клани в цій владі самі ведуть перед в антиукраїнстві).

Звичайно, це лише один бік нашої реальності. Є інший: ані джерела українського культурного життя, як професійного, так і самодіяльного, ані вкоріненість у ньому або потяг до нього великої активної маси нашої людності ще далеко не вичерпані і дають енергію багатьом новим і новаторським ідеям та починанням у різних регіонах та на різних рівнях. Це — великий резерв творчого поступу. І великий резерв спротиву деукраїнізації України. Але ж і на деукраїнізацію працюють неабиякі — і краще, ніж ми, організовані, спонсоровані, профінансовані сили — до того ж уміло і всіляко підтримувані ззовні. Адже імперії критично потрібна Україна, і вона “за ціною не постоїть”.

І тут хочеться ще раз нагадати: майбутнє України — як України: зі своїм минулим і своїм майбутнім, — а не як уламка “руського мира”, знову опиняється під загрозою.

Та хай це додає нам не лише гіркоти й болю, а, над усе, — сили працювати задля буття собою: у світі, де кожен або Є СО-БОЮ, або ЙОГО НЕ СТАЄ.

¹ “Нельзя удержать Кавказ, уйдя из Крыма и Севастополя” — Нарочницкая Наталья. Евразийский эллипс // Москва. — 2003. — № 5. — С. 10.

² Андреев Иннокентий. Русская речь как щит и меч. — <http://www.apn.ru/publications/print/10660.htm>

ПРАВДА ПРО ВІЙНУ

2–7

ПРЕДТЕЧА НЕЗАЛЕЖНОСТІ

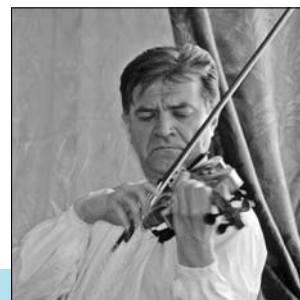
8–9

20 ЛІТ БІБЛІЙНОМУ ТОВАРИСТВУ

10

СЛАВНИЙ ВНУК ВЕЛИКОГО ДІДА

12–13

“ЄВРО-2012” І ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ

15

ГОРДІСТЬ ЧИ СОРОМ?

Є чимало знакових речей, які характеризують людину чи навіть цілий народ. Чи вчасно розпочинається запланована зустріч? Чи прибрано в хаті? Скільки на вулицях жебраків? У якому стані військові поховання...

Павло ПОДОБЄД

ПРИКЛАД “ЗА БУГРОМ”

Потрапиш на німецький чи американський військовий цвинтар і швидко зрозумієш — що таке самоповага для цих народів. Відвідайте австрійський цвинтар часів Першої світової, навіть за межами Австрії, і вам стане ясно, що честь, гордість і патріотизм — не просто гарні слова.

Є приклади і в наших сусідів. Поляки мають загальнопольську базу даних усіх військових поховань, що розташовані на території Польщі. У базі — адреси та географічні координати не лише військових цвинтарів, а навіть поодиноких поховань. Можна відшукати загиблого родича або знайти імена похованих воїнів у певному регіоні. Всі матеріали щедро ілюстровані. Вони доступні в інтернеті. Безкоштовно. Мета — формування почуття патріотизму, популяризація польської мілітаристики.

Стан військових поховань зразковий. Поляки доглядають не лише польські могили, а й поховання колишніх союзників та ворогів. Останні перетворилися на туристів, які щорічно приїждять до Польщі і привозять із собою не лише бажання віддати шану загиблим землякам, а й гроші.

УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Чи ви замислювалися колись над станом українських військових поховань? У яких умовах спочиває воїн, який віддав своє життя за незалежність України та звільнення рідних земель від ворогів? Для відповіді на це питання достатньо навести уривок із випуску новин: “У Дніпропетровську відновлена могила воїнів Армії УНР була знищена вже наступного дня після впорядкування”. Це не поодинокий випадок. Так на Луганщині (у с. Можняківка) неодноразово знищували братську могилу воїнів Запорізького корпусу Армії УНР. Про відкриття пам’ятних знаків на місцях боїв Армії УНР годі й говорити.

Навіть на заході нашої країни, де героїка воїнів УПА загально-визнана та політично пошанована, чимало повстанців спочивають під простенькими хрестами без гербів та будь-яких пам’ятних написів. Багато могил не мають ні хрестів, ні інших розпізнавальних знаків. Така ситуація у Заріччянському районі Рівненської області: цілі села, знищені за підтримку визвольного руху, не мають жодних пам’ятних знаків. Часто трапляються маленькі горбочки, у які встромлені маленькі хрести. І лише краєзнавці можуть розтлумачити: перед вами могила воїна УПА.

Шляхетні австрійці мають

давнію організацію “Чорний Хрест”, яка займається пошуком і впорядкуванням поховань могил воїнів австро-угорської армії. Подібну організацію мають німці — “Німецький народний союз”. В Україні також є низка організацій, які піклуються про поховання українських воїнів: “Товариство пошуку жертв війни “Пам’ять” та благодійна ініціатива “Героїка”. Також іноді приєднуються до робіт із впорядкування військових поховань і вшанування загиблих воїнів Спілка української молоді в Україні та “Пласт”.

ЧОМУ ТАК?

Чому ж чимало українських військових поховань лишаються досі недоглянутими? Відповісти на це питання складніше, ніж здається на перший погляд.

По-перше, Україна досі не

Меморіал є присвятою перемозі воїнів Армії УНР в бою з більшовиками під Запорозьким городком

відбулась як держава українців. Зараз при владі люди, яких цікавить швидке збагачення, а не духовні цінності.

По-друге, дається взнаки не-

Військовий цвинтар Війська Польського у м. Херсоні

дорозвиненість самих громадських організацій і громадянського суспільства загалом. Громадські об’єднання є малочисленими та не впливовими. Організація, яка займається пошуком і відновленням військових могил не може розраховувати на допомогу олігархів чи отримання іноземного гранту. Джерела фінансування таких організацій — це скромні пожертви ентузіастів.

По-третє, роздутий бюрократичний апарат і спротив чиновників. Формально для того, аби насипати землі на могилі воїна УПА, який спочиває у лісі далеко від населених пунктів, потрібно отримати купу папірців і пройти безліч дозвільних процедур. І ось дивовижна ситуація: покинута могила не цікавить чиновників ні в селі, ні в райцентрі, ні в області, ні в Києві. На всі звернення та вимоги поставити новий хрест, пофарбувати паркан, прибрати територію і т. д. — самі відписки. Натомість, коли двері бюрократів відчиняють ентузіасти та просять дозволу на ексгумацію, перепоховання, впорядкування поховання тощо — можновладці починають махати руками наче вітряк-пустомеля. Виявляється, що “дана могила під наглядом міністерства”, “земля заповідна”, а відсутність хреста — то “спеціальний історико-охоронний задум”, за виконанням якого “слідкує сам губернатор (?)”. І взагалі, “ваше питання — на найвищому контролі”.

Зрештою, найголовніша проблема — це байдужість самих українців. Часто навіть громадсько-активні та політично свідомі громадяни не розуміють потреби в будь-яких “впорядкуваннях”, “пантеонах”, “меморіалах”. “Лежали ті воїни так (в одній спільній ямі, без трун, хрестів і пам’ятників — Авт.), їх ніхто не чіпав, вони нікому не заважали — то чому так і далі не може бути?”, — така думка побутує не лише серед чиновників.

ЯК ЗМІНИТИ СИТУАЦІЮ?

Успішні приклади популяризації військового лицарства є не лише за кордоном, а й в Україні. За останні роки історичний клуб “Холодний Яр” відкрив низку пам’ятників учасникам антибільшовицьких повстань у Черкаській, Кіровоградській, Київській областях. Благодійна ініціатива “Героїка” спорудила меморіал “Борцям за волю України” на Херсонщині, пам’ятний знак “Богуславцям-воїнам Армії УНР, які загинули під Базаром”, пам’ятник “Старшинам Армії УНР, уродженцям м. Києва” на Оболоні, впорядкована братська могила воїнів УПА на Рівненщині тощо. Отже, є і досвід, і бажання змінити ситуацію на краще. Чого ж не вистачає?

Бракує ініціативності й підтримки “на місцях”. Скажімо, не кожному цікаво шукати невідомі досі могили воїнів, місця постою військових частин, місця боїв — це робота для фахівців. Однак кожен може допомогти справі відродження історії: пожертвувати гроші, будматеріали чи допомогти з перевезенням готового пам’ятника. Зрештою, часто немає кому прибрати пам’ятник чи скосити траву на цвинтарі, пофарбувати паркан, замовити панахиду, просто запалити свічку на могилі бійців. Ці елементарні на перший погляд речі не лише демонструють наше ставлення до національних героїв, а й самовивокують. Адже молодий юнак не захоче воювати за народ і державу, які зневажили та забули своїх захисників.

Чи стануть наші святині символом гордості й перемоги чи безславним свідченням байдужості та до “Великих днів наших Визвольних змагань” — залежить від праці кожного з нас.

Шануймо! То й нас шануватимуть...

ВИСОКОШАНОВНІ ДЕПУТАТИ!

Я звертаюся до Вас, як до колективної совісті країни. На превеликий жаль, усі теперішні балачки про боротьбу з корупцією залишаються не більше, ніж балачками. Такими ж балачками є й теревені про відродження колись славетного українського кіно. Бо такого неподобства в цій галузі ніколи ще не було.

На посаду Голови Державної служби кінематографії України невідомо з яких причин була призначена надзвичайно амбітна, жадливо самовпевнена й абсолютно не обізнана на кіносправі особа — така собі пані Катерина Копилова — колишня хазяйка невеликої дубляжної фірми, а до цього — продюсер на якомусь приватному телеканалі. Ви, мабуть, бачите яку кіногидоту виробляють приватні телеканали. З цими ж мірками вона підходить і до кіномистецтва.

Перші результати її ганебної діяльності можна побачити вже тепер. Нещодавно вона вклала 12 мільйонів українських бюджетних грошей у мерзенну, нібито присвячену двадцятип’ятиріччю чорнобильських подій, російську стрічку “В суботу”. Точніше, не в саму стрічку, а в рядок її титрів, щоб зазначити участь України в цьому паскудстві, яке ганьбить пам’ять ліквідаторів тієї страшної катастрофи. Подивіться цю стрічку й ви зразу переконалися у цьому. Я вже не кажу про те, що цей нудний непотріб можна додивитися до кінця лише за вироком суду.

Все інше, що вона пропагує, такого ж ґатунку. Хоча б той же українсько-німецький фільм, знятий білоруським режисером “Щастя моє” — мерзотну “чорнуху”, яку без огиди дивитися не можна. Такою ж є стрічка, теж уже знята за російські гроші, “Спостерігач”, яку вона збирається невідомо для чого ошчасливити українськими грошима. Через відсутність у нас державного прокату, цей посередній трилер за будь-яких обставин, грошей у кінотеатрі не збере, й бюджетні кошти будуть викинуті на вітер.

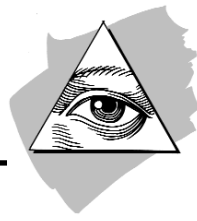
Всі ці дії пані Копилової дуже нагадують кримінал. Але якщо це навіть не корупційні “відкати”, то вже точно — нецільове використання бюджетних грошей. Або клінічне глупство. Я переконаний, що ви повинні звернути на таке неподобство найсерйознішу увагу.

Олександр МУРАТОВ,

кінорежисер, письменник, журналіст, заслужений діяч мистецтв України, постановник 37-ми художніх і документальних фільмів, з яких найбільш відомі: “НАШ ЧЕСНИЙ ХЛІБ” — разом із Кірою Муратовою; “ГУСИ-ЛЕБЕДІ ЛЕТАЮТЬ” — для дітей, за повістю М. Стельмаха, призи Всесоюзного кінофестивалю;

“СТАРА ФОРТЕЦЯ” — семи-серійний серіал для дітей; “ЛЮБАША” — для дітей, 4 призи Всесоюзного кінофестивалю; “ГОНКИ ПО ВЕРТИКАЛІ” — за романом братів Вайнерів; трилогія за творами Миколи Хвильового (“ТАНГО СМЕРТІ”, “ГЕТЬ СОРОМІ”, “ВАЛЬДШНЕ-ПІ”) — премія Фонду Тараса Шевченка “За визначний внесок у національне та державне відродження України”;

ТАТАРСЬКИЙ ТРИПТИХ” — екранізація кримськотатарських оповідань Миколи Коцюбинського, приз міжнародного кінофестивалю.

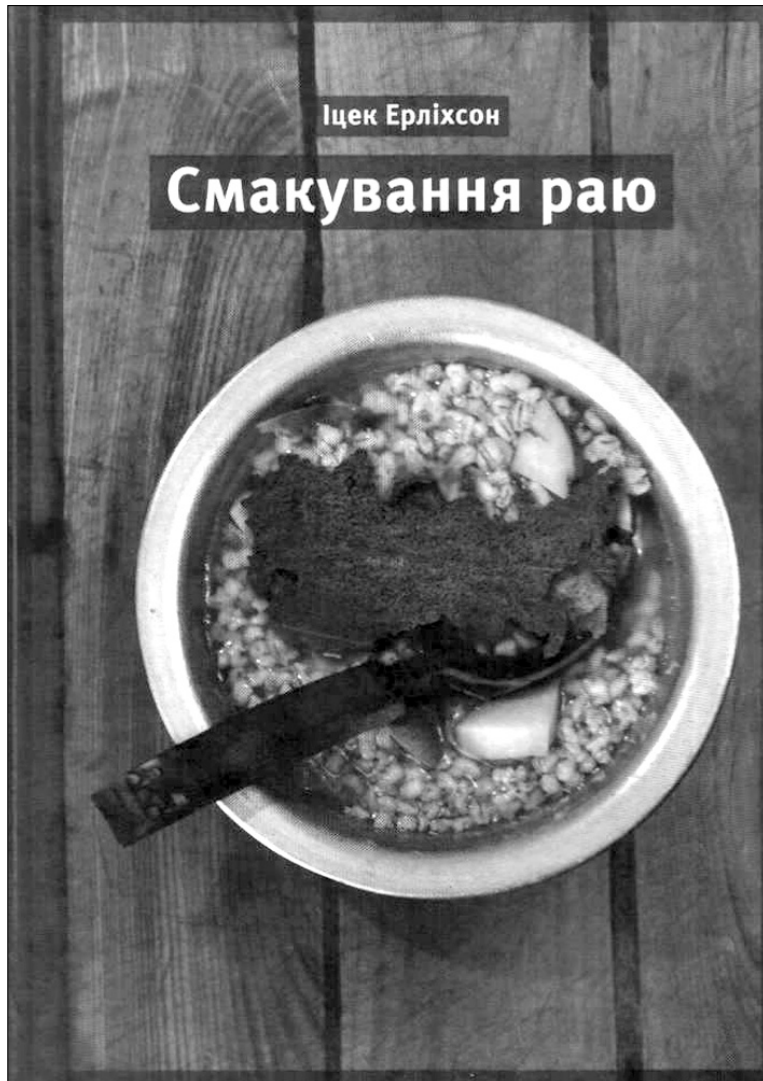
Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Шев-
ченка, “Всесвіт”

Не можемо більше гішити себе ілюзією, що історія взагалі може бути стовідсотково об’єктивною, бо не вимірюється в чорно-білих категоріях сама людина. А історію творять люди — чи то народні маси, чи то їхні лідери. Події Другої світової війни ще не до кінця вивчені. Рівень знань про них в західному світі якісно відрізняється від знань на пострадянському просторі, хоча й там існує чимало білих плям. І досі немає однозначної думки про те, чому Гітлер узнявся за винищення євреїв, яку роль первісно мав виконувати Аушвіц, хто був спільником Гітлера, які західноєвропейські країни розраховували отримати свій “куш” від вдалого перерозподілу світу... Протягом останніх років видавництво “Темпора” та ЕСЕМ Медіа Україна взяли на себе місію заповнити інтелектуальну прогалину, а точніше, запропонувати альтернативні концепції розвитку історії, що існують у західному світі, для українського читача. Поява значної кількості книжок на тему Другої світової війни (“Друга світова війна за зачиненими дверима” Лоренса Різа, “Альянс” Джонатана Фенбі) доводить, що це явище й досі не вивчене, його історичні проєкції й досі суперечливі.

2011 року побачила світ книжка, яка чималою мірою висвітлює внутрішню атмосферу в СРСР після нападу Гітлера. Це видання з символічною назвою “Смакування раю” базується на мемуарах польського єврея Іцека Ерліхсона. Книжку з польської мови переклав Андрій Бондар, хоча варто зауважити, що цей переклад є подвійним, позаяк первісно мемуари вийшли ще 1953 року у Франції мовою ідиш. Можливо, що деталь варто було б зазначити в книжці, яка претендує на статус “документа доби”. Раєм постає радянська дійсність, у яку випало потрапити головному герою. Рай насправді видається цілковитим пеклом, а Іцек Ерліхсон — мандрівник усіма його колами.

Подібні видання читати завжди цікаво, оскільки вони розширюють наш простір знань, навіть такий, що базується на перевірених фактах і архівних матеріалах. Особистісна історія — річ відповідална і часом драматична. Вона може розповісти історію зсередини, очима однієї людини, яка пропустила через себе минуле, аби витворити якусь концепцію з калейдоскопічних спалахів пам’яті. Часом такі концепції суперечать основній “канонічній” версії, але в тому й полягає їхня цінність.

Мемуари Іцека Ерліхсона багато в чому допомагають у пошуках відповідей. Ерліхсон — польський єврей, який тікав від гітлеризму в Радянський Союз, вірячи, що в тій світлій соціалістичній країні він знайде свободу. “...Усіх нас турбувало питання, де буде край цієї подорожі. Більш обізнані намагалися визначити маршрут, яким нас везли. Згадували назви міст, поблизу яких були розташовані табори: Караганда, Омськ, Новосибірськ, Іркутськ, Красноярськ... Було щось особливе у тому, як прості люди на кшталт цих українських селян, напівграмотні, знали географію цієї країни. Знання советської мапи стосувалося таборів. А оскільки їх там не бракувало, як у пісні “Широка страна моя род-

СТРАХ «РАЮ»

Іцек Ерліхсон. Смакування раю / Переклад
А. Бондаря. — К.: Темпора, 2011. — 256 с.

Сьогодні образ Другої світової війни в Україні набуває чергової викривленості. Ідеологічні принципи новітньої державної політики перетворюють факти минулого на умовну гіперреальність — тобто реальність, у якій важить не історичний аргумент, а точка зору, наперед задана тенденційна позиція. У такому разі історія постає не як відтворення об’єктивних подій, а суб’єктивна концепція, сформована навколо певної ідеології. А це призводить лише до одного: розпалювання конфліктів між різними прошарками суспільства.

ная”, вони знай сипали назвами”.

Грін (супутник Ерліхсона у вагоні. — прим. Д. Д.), що лежав по-сусідству, почав згадувати тридцять років — час великого голоду. Советська дійсність навчила його читати між рядками. Завдяки цьому йому вдалося передбачити, що буде далі.

Ерліхсон сподівався, що Країна Рад — найкраща країна, де соціалізм переміг, де пролетаріат панує над утисками людських прав, де перемогло абсолютне добро. До речі, як показує у своєму дослідженні “Друга світова війна за зачиненими дверима” Лоренс Різ, такий позитивний образ СРСР у Європі передовсім створювала Велика Британія під керівництвом Черчилля, вимушена підігравати Сталіну, аби отримати свій куш від перемоги над Гітлером. “Симпатія, що прикрашала образ Советського Союзу, мала всі риси спонтанності. Перебуваючи в країні, де євреїв відкрито дискримінували і ставилися до них із демонстративною ненавистю, декотрі, звісно, вірили, що Росія є країною справжньої рівності людей.

Ерліхсон так пояснює свій вибір втечі в СРСР: “Серед частини лівоорієнтованої молоді ця подія (напад Гітлера на Польшу 1 вересня 1939 р. — прим. Д. Д.)

породила думку про перехід на територію, зайняту Червоною Армією. У моєму випадку це не було втечею від нацистського монстра, бо тодішні наші стосунки з німцями ще не вщували майбутніх трагедій. Просто мене вабила країна, як із доброї казки, де “всі люди рівні”, де існує справедливість для всіх — без огляду на національність, расу та релігію”.

Проте мандри радянськими територіями остаточно зруйнували цей міф. “Виникла проблема: як дістатися другого берега Сяну. Справа виявилася важкою. Вздовж річки збиралась юрба в 600—700 осіб, зокрема жінок і дітей. Дехто очікував на переправу кілька днів...”

Я не міг із цим змиритися, але товариші пояснювали мені, що це пов’язано з вимогами воєнного стану, адже кількість біженців постійно зростала. Найсміливіші з них намагалися продертися через міст або форсувати річку на човнах. Їх відкидали з брутальністю, яка жодною мірою не узгоджувалася з нашим уявленням про соціалістичну державу”.

“Перші сім днів на советській землі принесли мені розчарування. Нічого доброго зі мною не сталося. Були бездомність, голод, фізична та психічна втома. Проте найгірше чекало попереду”.

СРСР під час воєнних дій — це територія страху, порушення будь-яких людських прав, причому, що важливо, це стосувалося всіх — і прибульців, і своїх, “русских”. Радянські офіцери не лише боронили свої землі від нападника, а й часом витворювали додаткових ворогів, аби розважитися у вбивстві, аби знайти відпочинок у стражданні інших. Наведу доволі промовистий спогад Ерліхсона: “Подорож до Челябінська минула без будь-яких перевірок. Єдиною незручністю було вислуховування розмов, у яких постійно фігурувала тема “жидів”. Дехто відверто висловлював задоволення, що нацисти вбивають “жидів”. На місці ми прибули о пів на одинадцять ночі”.

Паноптикум радянської дійсності очима Іцека Ерліхсона — це система тотального, божевільно-невротичного контролю всіх над усіма, а на верхівці цієї системи стояли енкаведисти, жандарми радянського “права” і поборники беззаконня. “Утиски євреїв польською військовою владою, яка отримувала в цьому підтримку від НКВС, із кожним днем посилювалися. Навіть мобілізовані єврейські солдати, що мали за спиною вересневу кампанію, були визнані призовними комісіями непридатними до служби. Те, чого не можна було отримати чесно, вдавалося за допомогою хабарів. Десятки людей саме таким чином увійшли до складу різних військових формувань. Від доброї волі військової влади часто-густо залежало отримання штампів на документи, що підтверджували польське громадянство. Тисячам євреїв, які походили з території Польщі, що опинилися під советською окупацією, не хотіли давати такого підтвердження. Найочевидніше, в такий спосіб намагалися позбутись майбутніх мешканців Польщі єврейського походження, навіть ціною визнання советської окупації на польській території”.

З одного боку, воєнний стан — це стан аномальний, а отже, часом і аморальний. На війні людина має вижити. Боротьба за життя провадиться різними методами, зокрема й за принципом “людина людині вовк”. Війна розшаровує будь-який простір на військових і тих, хто мають підкорюватися їм, причому перші далеко не завжди чинять відповідно до військових норм. Радянський світ Іцека Ерліхсона — це світ удаваної безпеки, світ постійної втечі від радянських “жандармів”, які нібито мали виконувати захисну функцію для своєї держави. Насправді захист майже завжди передбачав напад. Друга світова війна в радянському просторі — це постійні “мандрівні” ешелони з депортованими людьми, які уподібнювалися до безправної худоби. Людей перевозили в антисанітарних умовах. Навколо згущувалась атмосфера залякування й психологічного морю.

Можна припустити, що війна — це завжди тільки темрява. Проте Іцек Ерліхсон показує, що насправді і на війні є ті, хто отримують зиск із війни коштом мирного населення, коштом убивств і провокацій. Радянська воєнна дійсність — це ситуація страху й обману. Перше наближало людину до смерті. Друге було результатом боротьби за виживання в нечесних умовах і тотальній нервозності. “Через кілька днів після рішення медичної комісії я зажадав повернення посвідчення про

звільнення з Колими. Мені було відмовлено з якимось брехливим обґрунтуванням... Мені не було чого втрачати. Цього разу йшла гра на моє життя. Я сказав комісії, що знаю про торгівлю посвідченнями. Ефект був блискавичний. Одразу ж знайшовся мій документ, виданий советською владою. До того ж, я отримав залізничний квиток до Ташкента”.

Мандри Іцека Ерліхсона з маленького польського Вежбніки — це мандри траєкторією зла через Львів, Херсон, Куйбишев, Челябінськ, Алмати, Омськ, Бірбіджан, Смоленськ, Магадан... Це історія Другої світової, побачена невідьником із середини вагонів, вокзалів, концтабірних камер, різних заводів.

Мандри польського єврея, якого вважали англійським шпигуном-розвідником, проходять через самісіньке дно життя, вони знайомлять із представниками найнижчих прошарків, із простими людьми: хтось із них утратив своє моральне обличчя, хтось пройшов голод, але дух цих людей такий не зломився. “У Львові радянський енкаведист грізно стверджував: “Ти — англійський шпигун і зогниєш в нашій тюрмі!” Я не вірив власним вухам. “Може, він так жартує? Якщо так, що це особливий вид гумору!” — подумав я. Він схопив мене за вилог і почав мною трусити.

— Краще розкажи правду про свою шпигунську діяльність на користь англійців — і ми тебе відпустимо! Інакше тобі кінець!

Я відповів, що досі не бачив на власні очі жодного англійця. До Росії я прибув, оскільки хотів знайти справжній дім у советській державі. Якщо він мені не довіряє, то може вислати туди, звідки я прийшов”.

Історія І. Ерліхсона показує, що Друга світова війна і досі залишається явищем, далеким від однозначного трактування. Можливо, з часом вона буде адекватно трактована, проте, поки в суспільній думці наявні тексти “очевидців”, доти не можна говорити про стовідсоткову перемогу радянських військ. Зрештою, жертвами війни стали тисячі радянських громадян, тисячі інших “утікачів” від газових камер (як Ерліхсон). Звичайно, всі герої Другої світової мають бути вшановані. Вони винесли на плечах перемогу людини над системою Зла. Пам’ять про героїв Другої світової війни забезпечує тривання тієї історії в нашому часі. Але переможці — ті, хто боровся за свою землю проти загарбників. Іцек Ерліхсон — також переможець і герой Другої світової, бо на своїх плечах виніс трагедію людської пам’яті. Його мемуари будуть цікаві всім, хто хоче розібратися в подіях минулого, щоб не давати однозначних чорно-білих висновків. Історія позбавлена чорно-білих смуг тоді, коли в її центрі є людина. І. Ерліхсон — трагічний свідок боротьби радянського народу проти гітлеризму і боротьби всередині Країни Рад проти зла, яке йде з людини в умовах війни. Зрештою, якби наші керманічі читали такі книжки, то навряд чи вони б так однозначно прагнули розвинути 9 Травня прапори неіснуючої держави, історія якої є історією масового травматичного божевілья, яке прагнуло понівечити людину. Рай ставав пеклом, а виживав лише той, хто, не зупиняючись, казав собі: “Біжи!”.

Микола ЦИВІРКО

“Ясніші здаля барви гір, струмок ось тут жебонить — не чути...” Це підмітив і втілював у хоку один японський намісник буддйського монастиря в Кіото, ще раз підтвердивши істину, що велике бачиться на відстані. Я до того, що має минути час, аби не тільки громадяни стародавнього Вишгорода — міста-супутника Києва, а й українці сповна оцінили, кого вони втратили в особі Степана Даниловича Шульги, полковника в запасі, ветерана Другої світової війни, громадського діяча, багаторічного просвітянина.

Степан Шульга прожив довге і непросте життя. Ще 1938 року 18-річний юнак залишив рідний край і пов’язав свою долю з військовою справою: закінчив Ленінградське вище військово-топографічне училище, служив на Далекому Сході, потім на кордоні з Польщею, в Башкирії, Казахстані. У 50-х роках минулого століття (це особлива сторінка в біографії Степана Даниловича) він перебував у тривалому “спецвідрядженні” у Китаї, допомагав будувати нову країну, зокрема її картографічну систему, за що у Піднебесній йому щиро вдячні й у зв’язку з 60-річчям КНР позаторік запрошували на урочистості в посольстві.

Про Китай Степан Шульга міг розповідати довго і багато. Вже навіть із того, які події і факти запали йому в душу, які подорожі закарбувалися у пам’яті, видно, якою світлою і доброю людиною він був, які риси цінував у людях. Спогади Степана Даниловича — це спогади українця. Серцем українського з діда-праділа хлібороба відчував він у китайцях те, що зближувало його із ними, але аж ніяк не віддаляло.

Якось довелося Степанові Шульзі у поїздах дорогами і манівцями Піднебесної заночувати в одного небагатого чоловіка. Помітивши біля хати в’язанку довгих бамбукових жердин, запитав у господаря, що воно і до чого. Виявляється, китаєць нас-

ПОЛКОВНИКА УСІ ЛЮБИЛИ

тупного ранку мав намір цю чималу поклажу віднести на ринок на продаж. Чи далеко той базар? Чоловік назвав відстань у лі, яка у звичній системі одиниць становила десять кілометрів. Чи ж великою буде виручка? Будівник нового Китаю назвав ціну, і українцеві все стало зрозуміло. За такі копійки і так невинувато тяжко з точки зору цивілізованого європейця або американця могли працювати лише вони, китайці, або лише ми, українці.

До останніх своїх днів Степан Данилович працював над книжкою спогадів, де робота в Китаї є лише одним із розділів. Можливо, колись ці мемуари побачать світ, хоч їхньому авторові вже не судилося взяти до рук сигнальний примірник. За участь у Другій світовій війні радянський офіцер Степан Шульга мав бойові орденні й медалі, медаллю народно-визвольної армії КНР нагородили його китайці. Відзначаючи торік своє 90-ліття, вдягнувши при цьому українську вишиванку, ветеран із гордістю показував друзям, які прийшли його привітати з ювілеєм, Подяку Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, вручену йому незадовго до цього з нагоди 20-річчя Вишгородського районного об’єднання “Просвіти”.

...Із місцевим активістом-просвітянином, заступником голови районної організації Сергієм Прокопенком ми їхали поряд у сумному похоронному автобусі вже після відспівування Степана Шульги у храмі Святого Володимира у Вишгороді. Згадували про Степана Даниловича. Його громадська діяльність не обмежувалася неодмінною участю (попри більш ніж поважний вік і стан здоров’я) у важливих районних заходах, частими виступами перед учнями шкіл. Його дописів у газеті “Вишгород” очікували з нетерпінням. І це мовле-

но не за принципом: про покійника говорити або добре, або ніяк. Я б, може, і пропустив повз вуха цей нюанс, якби не був знайомий із рукописами глав згадуваної книжки, якби не знав, як багато міг розповісти читачам Степан Шульга. У Карпатах він був зайнятий своєю справою — топографією і геодезією. Описуючи цей період, Степан Данилович не обминає “гострих кутів”, бо, як людина свідомо того, що і для кого пише, не міг не розуміти, що, зіставляючи час і місце подій, неодмінно виникне в читачів запитання про УПА. Об’єктивність, виваженість, із якою автор невиданої ще книжки змальовує свої, нехай і епізодичні, контакти з бандерівцями, просто вражає. Це, звісно, не героїзація, але й не мазання квачем, не відтворення нібито від себе засмальцьованих ідеологічних штампів НКВС. Просвіщати людей для Степана Шульги означало писати правду і тільки правду.

Багато хто на тризні наголошував на тому, що полковник у запасі, фахівець, яких небагато й зараз, міг би зробити успішну кар’єру в якій-небудь військовій або й цивільній академії, реалізувати себе, а відтак претендувати на житло щонайменше в Києві чи Москві, без вагань повернувся на свою малу батьківщину й осів тут усерйоз і назавжди. Іншого пояснення цьому “феномену”, ніж справжній ширий патріотизм, місцевий, але не містечково-хуторянський, нема і не може бути. Степан Шульга своїм життям довів, показав усім, як можна і треба бути громадянином України, живучи в маленькому місті, селі. Як любити свій край, не виголошуючи гучних промов, не рвучи на собі сорочку-вишиванку, а множити його славу добрими й корисними справами, вболівати за країну в цілому і за деревце під вікном будинку, якому загрожує сокира бездушного браконьєра.

Запрошений на похорон невеличкий військовий підрозділ із Гостомеля на чолі з українським офіцером віддав Степанові Шульзі останню шану, як належить за протоколом, — триразовий салют і проходження перед ще не засипаною могилою...

З голови не йде образ відставного полковника з оповідання Габрієля Маркеса — полковника, якому “ніхто не пише”. Ця асоціація виникла “від противного”. Колумбійський письменник порушує проблему незатребуваності старої людини, марноти прожитого життя, самотності... Усе це жодною мірою не стосується нашого полковника, який пішов від нас на 91-му році життя, не дописавши третю подачу спогадів для газети “Вишгород”, працюючи над книжкою, в потрібності і корисності якої для нащадків не мав і крихти сумніву, перебуваючи в оточенні люблячих дітей, онуків і правнуків... І чи треба завершувати наш допис про Степана Шульгу запевненням, що залишиться він, його світлий і добрий образ і в наших серцях, і з нами, і серед нас?

Діна НЕТРЕБА,
член Національної спілки
краєзнавців України

Друга світова війна. Чи знаємо ми всю правду про неї? Чи належно шануємо пам’ять про тих, хто ціною свого життя стримував шалений натиск ворога, який поневолював наші села й міста? Чи знаємо ми її таємниці? Однією з маловідомих сторінок минулої війни є героїчна боротьба загону лейтенанта Дмитра Івановича Шепеленка в районі села Небелиці Макарівського району на Київщині.

...Червона Армія, зазнаючи великих втрат, змушена була під невпинним натиском переважаючих сил фашистів відступати на схід. 10 липня 1941 року завойовники підійшли до річки Ірпін. Виникла загроза Києву. Щоб зірвати намагання ворога обійти місто з півночі, командування Південно-Західного фронту вирішило завдати низку флангових ударів. З цієї метою 15 липня війська 27-го стрілецького корпусу почали просування із району Малин—Борodianка в напрямку Радомисль—Брусилів. В окремих місцях вони повинні були оволодіти ділянками шосе Житомир—Київ, частково на відрізу Кочерів—Ставище. 28-ма гірськострілецька дивізія входила до складу корпусу й завдавала головний удар

БЕЗСМЕРТНИЙ ПОДВИГ

у бік села Небелиця. В авангарді йшов 144-й стрілецький полк. Було створено передовий загін на чолі з лейтенантом Д. Шепеленком. О 4-й годині 17 липня загін наблизився до села Небелиця. Він мав завдання перерізати Житомирське шосе між Небелицею і Ставищами (Брусилівський район Житомирської області) й утримувати цю ділянку до підходу підкріплення. До загону приєднався взвод саперів та одна 45-мм гармата. Шепеленко розділив загін на дві групи і вони зробили засідку з обох боків шосе.

Зав’язався бій. Окупанти кинули проти жменьки хоробрих бійців велику кількість піхоти та 26 танків. Загін, стримуючи шалений натиск ворога, пострілами з гармати, гранатами та пляшками із горючою сумішшю вивів із ладу п’ять танків, знищив багато німців. Та сили були нерівні... Не залишали поле бою й поранені. Ліс — поруч, можна було відступити й знайти там порятунк. Але вірність військовій присязі додавала сил. Уже більше десяти годин триває бій, гинуть бійці, закінчуються боеприпаси, а підмога не надходить. Тоді лейтенант Шепеленко відправив за підкріпленням тяжкопораненого в праву руку Миколу Романовича Сівченка, а решті поранених наказав відійти до лісу, але охочих не виявилось. Вони бились до останнього і майже всі полягли в нерівному бою. Поранений Дмитро Шепеленко обв’язався гранатами, кинувся під ворожий танк і підірвав його. Вороги були змушені відійти, залишивши на полі бою 26 своїх танків та більше сотні солдатів. Дізнавшись про це, фельдмаршал фон Рейхенау оскаженів і, погрожуючи найстрашнішими карами,

вимагав від своїх військ негайно очистити шосе.

Поле бою стало пам’ятним місцем подвигу захисників Києва.

Коли вам доведеться їхати шосейною трасою Київ—Житомир, то при в’їзді в село Небелиця, Макарівського району зліва від дороги, побачите пам’ятник. На ньому прізвища 52 воїнів, що загинули в тому нерівному липневому бою 1941 року, серед них і Дмитра Івановича Шепеленка. Вони захищали до останньої краплі крові нашу рідну землю і назавжди в ній лишилися.

2003 року члени Макарівського патріотичного клубу “Пошук” відшукали рідну сестру Дмитра Шепеленка — Мотрю Іванівну. В рідному селі Орловець, що на Черкащині, де народився і виріс герой, одна з центральних вулиць носить ім’я легендарного командира. Родину Шепеленків, як трудолюбиву, а значить і заможну, розкуркулили і вислали з 5-ма дітьми в Сибір... Але працювати українці і там своєю працею добилися, що старші три сини вийшли в люди, а менші двоє були з батьками. 1940 року родина повернулася в Орловець, у рідну Україну. Коли почалася війна 1941 року троє синів Шепеленків були в кадровій армії, а Дмитро Іванович Шепеленко закінчив військово училище і був уже командиром роти. 17 липня він загинув у нерівному бою з фашистами. Загинув під час війни ще двоє його братів, а четвертий помер в окупації. Залишилась лише найменша сестра Мотрона Іванівна Шепеленко, яка мешкає в батьківській хаті на вулиці, що носить ім’я улюбленого брата...

Мешканці с. Небелиця ретельно доглядають братську могилу, а пошуківці щороку 17 липня відвідують могилу загиблих героїв, вшановують їх пам’ять, покладають квіти.

Р.С. Д. І. Шепеленко ще 1945 року заслужував на звання Героя Радянського Союзу, але як син “ворога народу” не отримав його.

ВІДЗНАЧАЙМО СВЯТО ГЕРОІНЬ!

Лідія КУПЧИК,
голова Львівського міського осередку
Львівської обласної організації
Всеукраїнської Ліги Українських Жінок

Вельми корисним було б на державному рівні проводити Свято Українських Героїнь, яке зародилося ще в 50-х роках минулого століття в діаспорі, коли весь світ сколихнула звістка про повстання українських політ’язнів у таборі Норильська, Воркути, Кінгіру. Найбільш вражаючою в цих подіях була участь у повстанні жінок (переважно українок), які беззбройні, з високо піднятими головами і палаючими серцями, щільними рядами виступили вперед, намагаючись захистити повсталих від розправи. Проте танки, послані нелюдами, не зупинилися, сунули вперед, і під їхніми гусеницями обривалася життя сотень кращих дочок України...

У важкі для нашої землі часи жінки мужньо ставали поруч чоловіків, твердо протистояли ударам ворогів чи стихій, своїм героїзмом надихали на високі подвиги громаду.

З 1950 року це свято відзначається в діаспорі, з 1993 року воно утверджується в Україні, але, на жаль, не має широкого розголосу.

Це свято відзначають у лютому. Саме в цьому місяці народилася одна із найталановитіших і наймужніших дочок України — Леся Українка. У лютому завершили своє земне життя славні українські патріотки Ольга Басараб, Олена Теліга, Наталія Винників, Дарія Гнатківська-Лебедь, Олена Антонів, Марія Лаврів, Наталія Шухевич, Галія Заячківська...

На їхніх прикладах слід виховувати сучасне покоління.

Дивно й прикро, що в нас легко приймають комерціалізовані, бездуховні свята пива, пампуха, шоколаду та інші, а ідеологічно-просвітницьке свято не має належного розуміння навіть серед тих, хто позиціонує себе українськими патріотами.

Тож виправляймо цю ситуацію, спільно шануймо й відзначаймо Свято Українських Героїнь. Доповнюймо наші патріотичні свята, українські Герої заслуговують не на одне святкування!

ЩОБ ЯКНАЙБІЛЬШЕ ПОБАЧИТИ В ДОРОЗІ

Про книжку “Останній постріл Єріка” (Видавництво “Ярославів Вал”, 2011р.) та її автора Романа Колісника з Торонто

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

У Гайд Парку в Торонто часто можна зустріти цього високого худорлявого чоловіка з допитливим поглядом за великими скельцями окулярів. Це Роман Колісник, що живе неподалік на вулиці Квебек. Я неодноразово мав приємність чаркуватися при щедрому столі цього гостинного дому, коли ще живою була господня — добра привітна пані Галя. Ставши удівцем, пан Роман мовби осиротів, оскільки дружина в його житті була навіть більше, ніж дружина. Вона була ще і його радником, відданим другом, першим читачем, захопленим прихильником його таланту і навіть — літагентом. У житті Романа Колісника лишилася тільки літературна робота. Це і його будні, і його свята. Вже не розділить він трапезу зі своїми давніми приятелями Богданом Бігусом і Мирославом Малецьким, які охоче вчашали до цього гостинного дому.

Дедалі менше “дивізійників” лишається на світі. Кожне число “Вістей комбатанта” чорно рясніє некрологами. Чимало небіжчиків ще за життя були добрими Романовими знайомими. Щорік меншає передплатників і читачів його журналу. Подеколи передплату на нього продовжують вдови й діти “дивізійників”. Ця маленька солідарність живих із померлими щодо феномену української політичної еміграції, а передовсім щодо “дивізійницького” середовища, яке видається мені пов’язаним всередині себе найміцнішими зв’язками.

Коли не стало Мирослава Малецького, який був багатолітнім головним редактором “Вістей комбатанта”, часопис одразу ж перейшов під оруду Романа Колісника, відомого письменника і журналіста, незмінного члена світової Управи Братства ветеранів Української дивізії “Галичина”, — як єдиного, хто може провадити журнал.

Він довго не хотів займатися журналістикою, хоча мав до цього хист. По-перше, характер, де домінують просто-таки унікальна допитливість. Він завжди прагне все знати, з’ясувати всі подробиці кожної справи і кожної біографії, по-друге, він на диво творча людина. Його журналістська робота триває трохи більше, ніж три десятиліття. Колісник устиг опублікувати кілька тисяч статей, звітів, фейлетонів та всьох силветок. Письменники, як правило, цураються такої чорнової роботи, творчий егоїзм підказує їм: життя не вічне, побережи від газетної буденщини сили й час для роботи над твоїми основними літературними творами — можливо, їм пощастить зазвучати “на рівні вічних партитур”.

Але Колісник тут виняток. У ньому живе ота прекрасна старомодність, яка вирізняє людей обов’язку з-поміж інших. Вигідно це тобі чи не вигідно, але ти мушиш те чи те зробити. Цей моральний імператив і веде його в життя.

Інколи мені здається, що Роман Колісник був створений для зовсім іншого життя.

Він легко уявляється, скажімо, тим учителем, якого справді люблять школярі. Спокійний, стриманий, розважливий, тихо заходить до класу й починає розповідати або про історію різних цивілізацій, або про таїни літературної творчості, або ж про найновіші теорії у фізиці...

Легко уявляється він і лікарем чи адвокатом — має виняткову допитливість, в усьому з’ясовує першопричину, суть речей, а це надзвичайно важливо для усіх спеціалістів — знати і розуміти якнайбільше, бо ж саме від того залежить доля людського життя й торжество справедливості...

Взагалі, багато ким міг би бути Роман Колісник. Бо талановита людина — вона в усьому талановита.

Але коли розпочалася війна, від особистих планів гімназиста-книжника вже

нічого не залежало. Він був позбавлений цивільного вибору. Лишився тільки вибір мілітарний. Юний сільський ідеаліст із Тернопільщини записався добровольцем до Української Дивізії “Галичина”, бо, як сам каже, “настав такий час”.

Український Центральний Комітет разом із ветеранами визвольних змагань підтримали плани Дивізії щодо пропагандистської акції. А поряд із юнаками зголошувалися до Дивізії колишні українські Січові стрільці, ветерани Української Галицької Армії та офіцери Армії Української Народної Республіки.

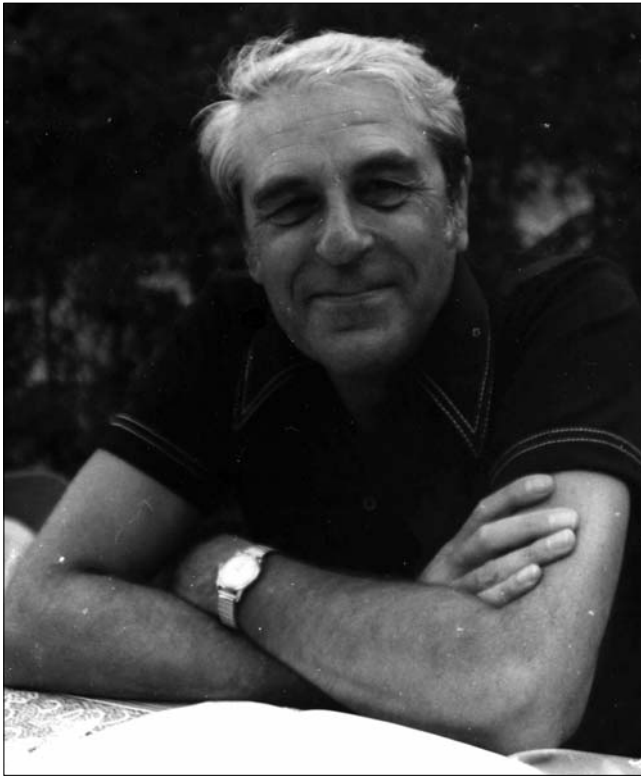
Здається, життєві обставини Романа Колісника повсякчас складалися так, щоб якнайдалі відвести його від слова. Як відомо, коли гримлять гармати, музи мовчать. Отож упродовж усіх воєнних літ Колісник навіть у гадці не мав братися за перо, щоб спробувати себе в такій якості. Ні про які літературні амбіції не могло бути й мови.

Перші повоєнні роки також анітрохи не сприяли літературній праці. Українська політична еміграція, до якої він належав, шукала собі “нішу” й можливості вижити в інших країнах. Українські інженери, лікарі, адвокати, вчителі, офіцери ставали рудокопами й будівельниками, землеробами й лісорубами, сажотрусами й прибиральниками. Здебільшого саме з такою умовою надавали їм притулок ці країни. Наші люди мали відпрацювати певну кількість років за контрактами на цих роботах.

Першим притулком Романа Колісника після Німеччини була Австралія. Здавалося б, почав звикати. Тим паче, що приїхав сюди більш-менш підготовленим для тутешнього існування. Йому пощастило по закінченні війни вчитися в Українській Високій економічній школі в Німеччині, де він успішно склав іспит із бухгалтерського курсу та англійської. Перші заняття “письменством”, ба, і репортерський дебют припадають на час роботи в адміністрації часопису “Українська трибуна” в Мюнхені, але саме тоді доля вже вготувала йому далеку дорогу до Австралії. У Колісникових спогадах дотепно розказано про всі супутні тій події колізії. За ними — напівспалена війною Німеччина, своєрідні табірні республіки (ДіПі), де були свої гімназії, газети, журнали, видавництва, чемпіонати з різних видів спорту, а також сотні тисяч людей, які не хотіли або в жодному разі не могли — через вельми поважні й сумні обставини — повертатися додому.

Його австралійська хроніка відкривається січнем 1950-го, а тамтешня його трудова кар’єра розпочалася з такого не надто інтелектуального заняття, як лісорубство. Він живописно відтворив у своїх спогадах інтернаціональний загін лісорубів з п’ятидесяти осіб, який далеко від цивілізації (за п’ятдесят кілометрів од найближчого містечка) сприяв покращенню економічного добробуту Зеленого Континенту.

Після завершення дворічного контракту він зміг покинути лісорубство і спробувати себе в інших сферах діяльності. Брався то за те, то за те, й минула ще ціла п’ятирічка його післялісорубських трудів. Аж тоді вже виразно обізначалася до нього муза. Він узявся писати фейлетони й статті до комбатантського журналу. І це вже був початок того, що стало суттю його життя. Певно, і ним самим попервах початок був зовсім не усвідомлений, бо ж довелося стикатися ще з чималими труднощами, пов’язаними із боротьбою за своє місце вже в Канаді, куди він невдовзі перебрався, і з пошуками в тамтешньому

житті тієї роботи, яка дасть хліб щоденний (літературою на нього в діаспорі не заробиш). Хоч би що він робив, література вже не відпускала, зробивши з нього свого бранця. У цьому розумінні я застав його вже готовим, тобто надійним, служителем Ордена слова.

А познайомитися з ним мені пощастило понад вісімнадцять років тому. На перший погляд, він анітрохи не нагадує гумористів-веселунів, котрі сиплють дотепами й анекдотами, самі при тому найбільше регочучи. Він мовчкуватий, стриманий, задумливий. У таких слово — майже як свято. Тільки в доброму товаристві, яке його знає й шанує, він може м’яко і незлобиво пожартувати, супроводжуючи слова начебто аж ніяковим усміхом. Щоправда, якщо почне дискутувати (особливо ж на теми української політики), то тут він уміє перетворюється на геть іншу людину: пристрасний, запальний, непоступливий Роман Колісник вимахує шаблею безжалюгідних аргументів — і летять із пліч опонентські голови; інколи може навіть видатися, що сюди ввірвався вихор, за яким чекай на буряний натиск.

Потім Роман Колісник заспокоїться, перепросить товариство за гарячковість і знову стане таким, яким його найчастіше звикли бачити — по-англійському стриманим і дуже доброзичливим, яким він є за звичайних обставин.

Я не раз намагався уявити його життя, дивувався з того, як багато всього в ньому вмістилося. Зрозуміти Романа Колісника і його життя я спершу зумів через його твори.

Він написав повість “Останній постріл”. Своєрідний український варіант Ремаркового роману “На Західному фронті без змін”. Там він розповів про юність на війні, про надії та ілюзії галицьких хлопців, які перед вступом до Дивізії були гімназистами та студентами. Розповів про кров і смерть, побачені юними очима. Про все те, що вміщується в одному-єдиному слові “ВІЙНА”. Своєю психологічною експресією “Останній постріл” нагадує “По за межами болю” Осипа Турянского.

Але цей твір було написано аж у вісімдесятих роках у Канаді, через кілька десятиліть після подій, у яких брав участь Роман Колісник і з яких народився сюжет “Останнього пострілу”. Говорячи про цей твір, ще раз повернемося до тих днів, коли свої страшенні жнива вершила смерть і коли чи не вся Європа опинилася у вогнях і димах.

Прочитавши “Останній постріл”, легко уявляю, як ішов він крізь війну.

Важко було загадувати щось на майбутнє — навколо падали скошені кулями його товариші. Будь-якої миті це могло статись і з ним. Його не стало б — і ми ніколи навіть не почули б про нього й не читали б цієї його книги. Але доля була милосердною — він уцілів. Кулі розписалися на ньому тільки пораненням.

До негайного конфлікту альянтів не дійшло. Потім настало непримирення їх протистояння, назване холодною війною. Дивізійники чекали вирішення своєї долі в таборах полонених британської та американської армій. Кожному стелилася дорога в невідомість. Адже все ускладнювалося тим, що вони належали до переможених. Історію ж, як відомо, пишуть переможці. Під своїм кутком зору, зі своїми оцінками. Радянські служителі Феміди в погонах намагалися звинуватити дивізійників у скоєнні воєнних злочинів. Але юридичні експерти різних національностей винесли вердикт: Дивізія “Галичина” ніяких каральних операцій проти мирного населення ніколи не проводила, поліційних функцій не виконувала.

В “Останньому пострілі” Романа Колісника є страшна сцена з бродівської баталії. У хвилину затишшя перемовляються між собою вояки з двох окопних ліній, що найжачилися зброєю одна проти одної. З одного боку — дивізійники, з другого — червоноармійці. І там, і там — українці. І тут батько раптово знаходить сина. Вони — за кількадесят метрів один од одного. А поміж них — лінія фронту, що робить їх ворогами.

Але хіба можуть бути ворогами єдинокровні люди?! Зараз вони, нарешті, стиснуть одне одного в обіймах. Так повинно бути. Така логіка життя й стосунків роду. Однак є логіка війни. Вона домінує, бо це її час. Син опиняється в батькових обіймах уже мертвим. І знецінений батько, котрий ніяк не може повірити в те, що сталося, несе дороге тіло невідь-куди. Напружена, розпачлива тиша стоїть над лінією фронту. Тисячі очей з обох боків стають свідками батьківського горя. І навіть тисячі людей не гідні вже нічим тут зарадити. Це, певно, найсильніша сцена в “Останньому пострілі”. До такої вершини трагічності може піднятися тільки справжній художник слова.

Отже, дивізійників було визнано звичайними солдатами, їм дозволили їхати до різних країн західного світу. Роман Колісник тоді вибрав Австралію, інші поїхали до США, Канади, Аргентини, Бразилії, Британії, Франції. До сьогодні в цих країнах є станиці Братства ветеранів Першої Української Дивізії, відомої під назвою “Галичина”.

Саме Торонто вписалося “територією” в його літературну біографію. Тут він остаточно професіоналізувався як письменник. Спершу з’явилася друком його книжка “Довкола світу”. Далі була наукова студія “Військова управа та Українська Дивізія “Галичина”. Потім була збірка його “фірмових” творів “Тяжко бути політичним емігрантом”; до неї увійшли публіковані в українській періодиці гуморески і фейлетони. Вона не тільки поставила Романа Колісника в ряд найцікавіших сатириків української діаспори, а й надійно закріпила за ним репутацію найдотепнішого в ній чоловіка. Наступні книжки — “Найкращі хлопці з Дивізії” та “Від Адама до Леоніда II” — остаточно це утвердили. Його твори почали з’являтися друком і в Україні. Вони набули широкого розголосу. Тут навіть видано монографію про природу сатиричного обдаровання Романа Колісника.

Далі буде.

Дмитро СТЕПОВИК, доктор філософії, доктор богословських наук, професор, член Центрального Правління УБТ з 1991 року, віце-президент УБТ у 1994—2003 роках, академік Академії наук Вищої школи України

Передісторія УБТ почалася принаймні за десять років до його створення 22 червня 1991 року. Десь з кінця 70-х років XX ст. комуніст-радянська влада в Москві та Києві почала готувати засоби, як би не дозволити “попам” (під цим словом вони розуміли усіх віруючих у Бога людей) відзначати 1000-ліття Хрещення Київської Русі-України, яке мало відбутися 1988 року. Треба було чимось перебити цю ювілейну дату, придумати щось таке, щоб це Тисячоліття потонуло у грандіозності якогось іншого заходу. Знання історії керівниками обох ЦК, московського та київського, в основному обмежувалося курсом історії КПРС, яку вони проходили у своїх партійних школах, і за що їм — без захисту дисертацій — автоматично поприсвоювали “наукові” ступені кандидатів історичних наук.

Тоді вони звернулися до Академії наук, до таких академічних установ, як Інститут історії та Інститут археології. І там “придумали”: начебто місто Київ було засноване чи 482, чи 483 року. Отже, в 1982 чи 1983 році нашої століччя виповнюється аж 1500 років! Я пригадую, як за цей псевдоювілей агітував тоді весь науковий світ директор Інституту історії Юрій Кондуфор, а йому допомагав через засоби масової інформації (давав незліченне число газетних інтерв’ю) археолог Петро Толочко. Це йому, Толочкові, належить двозначний афоризм: “Кому мало, тому додам!” Це адресувалося тим цікавим, які хотіли знати, в якому літописі значиться дата 482 рік як рік заснування Києва?

Тепер навіть школярі знають, як провалилася затія комуністів з вигаданою датою заснування Києва. Їм, більшовикам, не вдалося завуалювати дійсну дату Мілленіума українського християнства. 1988 року великий ювілей наведення нашого народу й нашої Вітчизни Русі-України від поганства-язичництва до Христової віри був урочисто відсвяткований у нас і по всьому світові. І ось саме в ті ранні 80-і роки, на тлі недолугої тяганини з “1500-літтям Києва”, серед християн виникла думка створити Біблійне Товариство для духовного окормлення тисяч і мільйонів нашого народу. Запит на Біблію був величезний! У спецфонді бібліотеки мого Інституту мистецтвознавства,

ОБЕРІГ СКАРБНИЦІ СВЯТОГО ПИСЬМА

За 20 років праці Українське Біблійне Товариство надрукувало й розповсюдило понад п’ять мільйонів Біблій українською мовою

22 червня 2011 р. урочисто відзначатиметься 20-річчя заснування першого в історії України Українського Біблійного Товариства. За двадцять років воно видало мільйони Біблій нашою рідною українською мовою.

фольклористики та етнології АН УРСР був один українськомовний примірник Святого Письма в перекладі митрополита Іларіона Огієнка. Як дослідник релігійної ілюстративної графіки, я мусив кожного разу виписувати цей примірник через дозвіл дирекції і парткому для ознайомлення із сюжетами Старого Заповіту, тому що Новий Заповіт я мав свій власний.

На одній із конференцій з релігієзнавства я познайомився з тодішнім баптистом № 1, як його називали, Яковом Кузьмовичем Духонченком — людиною надзвичайної доброти й уважності до потреб ближніх. Він мене запросив у офіс ЄХБ на площі Л. Толстого, і я за потреби, вже не клянчив Біблії з інститутського спецфонду, а приходив до Якова Кузьмовича і він давав мені покористуватися своїм українськомовним примірником. Ось він і подав мені ідею про необхідність створення УБТ. Були це постбрежнєвські часи — роки реального повернення порядків сталінізму за Андропова і Черненка, потім була трагедія Чорнобиля... А Духонченко мріяв про Українське Біблійне Товариство і запитував мене, як до цього ставиться українська наукова інтелігенція? Я з 1967 року працюю в академічній установі й реально або інтуїтивно знав у той час, коли мене запитував про це Духонченко, що чимало науковців, навіть із докторськими ступенями, були віруючими в Бога людьми.

Як шістдесятник (старожили знають, що це за термін), я до кінця 80-х років був невідним у капіталістичні країни. Лише наприкінці “Горбачовської перестройки” влада стала потроху випускати на Захід різного роду дисидентів. Так я зміг поїхати у травні 1988 року до Італії як доповідач на Міжнародній конференції “Походження та розвиток слов’яно-візантійського християнства: Хрещення 988 року кризвіки” під патронатом і за участю папи Івана Павла II. Залишившись на кілька тижнів після конференції в Римі, я мав зустріч і коротку бесіду з Папою, а також із насельниками українських монастирів у італійській поліції, семінаристами й студентами українських навчальних закладів, наприклад, в Українському католицькому університеті. Дуже плідною була розмова з тодішнім ректором УКУ в Римі єпископом доктором Іваном Хоною. Раз я сказав ректорові, що ми в Україні мало що знаємо про історію третього, так званого “римського”, перекладу Біблії українською мовою та про автора цього перекладу священика, доктора теології Івана Хоменка, хіба те, що він родом із Вінниці. Владика ректор УКУ дав мені багато інформації про історію третього перекладу і

матеріалів про перекладача о. Івана Хоменка: ці дані лягли в основу одного з розділів моєї книжки “Коротка історія перекладів Біблії українською мовою”, написаною разом із пастором Миколою Жукалюком і виданою Українським Біблійним Товариством 2003 року.

Наступний факт з передісторії УБТ запам’ятався мені з 1989 року. Як запрошений викладач, я півроку, з січня по червень 1989 року, читав лекції в Альбертському університеті в канадському місті Едмонтоні. Тут я познайомився з відомим баптистським пастором Леонідом Коровником, мав з ним, його родиною й членами громади українських баптистів цього міста чимало зустрічей та розмов. Леонід, його дружина, діти і всі інші вважали великою бідой України відсутність у наших православних, католицьких та протестантських християн достатньої кількості Біблій рідною мовою. Пастор Леонід казав мені, що усі країни християнської цивілізації, незалежно від їх політичного ладу і державної ідеології, мають національні Біблійні товариства, які друкують Біблії для своїх народів. Чому б не мати такого товариства в Україні? Коровник і його колеги готові були взяти на себе зобов’язання надрукувати тисячі примірників українськомовної Біблії в Канаді й безкоштовно направити їх в Україну. Вони запитували мене, чи дозволить це влада? Я висловив сумнів. “Тоді створюйте власне Біблійне товариство і друкуйте Святе Письмо в Україні; ми, скільки зможемо, допоможемо фінансами, закупівлею якісного паперу й таке інше”. Добра порада, але в той час я не бачив реальних шансів на її здійснення... Але що і чого не можуть люди, те зроби́ть Бог! І так сталося через два роки.

Багато ставилося мені запитань про церковну ситуацію в Україні під час майже 9-місячного відрядження до США — з 5 жовтня 1990-го до 11 червня 1991 року. Це була моя перша подорож у цю дивовижну країну (а всього моїх поїздок у США до нинішнього 2011 року було в мене 15!), і найдивовижніше, що відрядила мене туди Академія наук УРСР для стажування в Українському музеї в Нью-Йорку. Советський Союз доживав останні місяці й тижні перед своїм розпадом, і навіть такі незручні для влади комуністів люди, як Дмитро Степовик, могли поїхати в центр “світового капіталізму”, якщо було відповідне запрошення! Я на той час брав активну участь у справі легалізації та відродження в Україні УПЦ, був делегатом від віруючих у Бога науковців Всеукраїнського Помісного Православного собору 5—6 червня 1990 року в Києві, на якому ми обрали першим патріархом Київським і

всієї України тодішнього митрополита УПЦ у США Мстислава Скрипника. І от я у США. В недалекому від Нью-Йорка штаті Нью-Джерсі знаходиться духовний центр православних українців у США — у містечку Саут Бавнд Брук. 14 жовтня 1990 року мене туди запросили приїхати для врочистого відзначення свята Покрови.

Тут же, у Саут Бавнд Бруку, була офіційна резиденція митрополита Мстислава, який, будучи обраним патріархом у Києві, збирався в Україну, де не був уже майже півстоліття. Я думав, що відзначу з нашими людьми Покрову й того ж дня повернуся в Нью-Йорк на мою працю. Але Мстислав довідався, що я тут і забавив зі мною детально поговорити. Після Літургії запросив мене й ще кількох осіб до себе додому — в чудову полтавську хату на дві половини, яку він давно збудував, щоб нагадувала йому рідну Полтаву. Людина величезного життєвого досвіду — на той час патріархові Мстиславу Скрипникові йшов 93-й рік життя, — владика також наголошував у цій першій відвертій розмові (згодом я мав ще не одну з ним розмову), що без масового поширення Біблії в атеїзованому українському суспільстві нам не відродити належним чином віри в Бога, а без такої віри нема чого й думати про щастя й вільну Україну. До речі, у своєму патріаршому статусі владика Мстислав вісім разів приїздив у 1990—1992 роках в Україну. І напередодні установчої конференції, ми, декілька осіб, завітали в Києві до патріарха Мстислава, щоб запросити його на установчу конференцію УБТ, заплановану на 22 червня 1991 року в Київському будинку науково-технічної освіти, що на розі бульвару Тараса Шевченка й Володимирської вулиці. Патріарх Мстислав за станом здоров’я не зміг бути присутнім на установчій конференції УБТ, але благословив її проведення, виразно наголосивши, що першим завданням новостворюваного товариства має бути не ввезення Біблій з-за кордону, а друкування їх тут, в Україні! Слова старенького патріарха, який по трьох роках залишив цей світ, виявилися пророчими: нині, через 20 років після створення УБТ, ми маємо мільйони поширених серед народу примірників Біблії або її окремих частин, і більшість із них видані в Україні.

Отже, по дев’ятимісячному відрядженні до США, я 12 червня 1991 року прилетів з Нью-Йорка до Києва (до речі, це був перший рейс прямого лету з Америки в Україну) і тут же — мені додому дзвонив майже з докором: негайно приєднуйся до оргкомітету підготовки до установчих зборів УБТ, бо вже через 10 днів збори мають відбутися; вже й зала ви-

найнята, і перенесення на інше число неможливе! Фраза про неможливість перенесення була мені сказана на зауваження, що 22 червня — 50 років нападу Німеччини на Союз, і воно наче якось незручно.

Проте дата не помінялася, і я з письменником Борисом Тимошенком, активним церковно-громадським діячем Володимиром Кателницьким (пізніше, 7 липня 1997 року, по-звірячому вбитим разом зі своєю матір’ю) та священиками Богданом Михайлечком і Валерієм Шкарупським поринули в роботу з підготовки установчої конференції УБТ. Працювали ми, православні християни, у повній згоді й повному взаєморозумінні з Яковом Духонченком. Він попросив нас не тільки порозносити писемні запрошення главам Церков, але й переговорити з кожним окремо, запросивши їх узяти участь у конференції. Ми це й робили, але деякі конфесії мляво, а то й скептично поставилися до ідеї створення УБТ. Прямо ніхто не відмовився від участі в конференції, але перші особи прийшли тільки з протестантських конфесій — баптистів, п’ятдесятників та адвентистів сьомого дня. З Церков традиції Володимирівського Хрещення були представлені лише дві на конференції: Українська Автокефальна Православна Церква (яка після Об’єднавчого собору у червні 1992 року набула назву Української Православної Церкви Київського Патріархату) та Українська Греко-Католицька Церква.

Установча конференція 22 червня 1991 року пройшла напрочуд вдало. П’ять Церков схвалили створення УБТ; патріарх Мстислав і глава УГКЦ верховний архієпископ і кардинал Мирослав Іван Любачівський, а також глави трьох протестантських конфесій надіслали свої привітання. Голова Організаційного комітету конференції УБТ пастор Яків Кузьмович Духонченко у своїй доповіді сказав, що установча конференція відбувається в сумну річницю — 50-річчя нападу гітлерівської нацистської Німеччини на Радянський Союз. Хай цей сумний “ювілей” перелетиться Божою волею в радість нового пізнання Слова Божого українським народом, який успішно відновлює свій суверенітет, переборює спадщину атеїзму й тоталітаризму. Велику увагу у доповіді Яків Кузьмович приділив історії біблієзнавства в Україні і світі; розповів про Об’єднані Біблійні Товариства з осідком у Великій Британії; як створювалися національні Біблійні Товариства в низці країн. Він сказав, що Україна з її понад тисячолітньою історією буття в лоні християнської віри давно дозріла, щоб мати своє Українське Біблійне Товариство як інтегральну частину світового біблієзнавства з трьома основними напрямками діяльності: переклад, друк і поширення Біблії серед українського народу.

Далі буде.

“Кожне слово, кожна строфа його мають велику силу, кличуть до дії, до єднання, до оборони рідного слова”.

Рік Маркіяна Шашкевича 11

ВІДКРИВАТИ ВИДАТНУ ПОСТАТЬ ПО-НОВОМУ

Ярослав САВЧУК,
кореспондент “Народної справи”

Участь у заході взяли сучасні українські письменники, науковці, представники Церкви, районної та обласної влади. Відкрив читання вступним словом Р. М. Лубківський, який надав слово для привітання М. С. Богірі, С. І. Бурку, В. В. Панасюку, о. Я. Михалюку. Президент ЛКТ “Рідна школа”, доктор педагогічних наук, професор П. І. Сікорський зачитав листи-привітання до учасників читань від письменника, Героя України Ю. М. Мушкетика та видатного українського поета, літературного критика і перекладача, Героя України Д. І. Павличка, котрі з поважних причин не змогли прийти на читання особисто. Митрофорний протоієрей, декан Радехівський о. Ярослав Михалюк передав вітання і благословення від правлячого архієрея Сокальсько-Жовківської єпархії Владики Михайла Колтуна.

Як зазначив голова Радехівської районної державної адміністрації М. С. Богіра, наш район може пишатися тим, що має можливість приймати в себе таке високе зібрання.

Усього до участі в форумі були запрошені 33 доповідачі — літератори, філологи, історики, педагоги тощо, кожен з яких підготував власне дослідження біографії, творчості, душпастирського служіння, взаємозв’язку з діяльністю інших тогочасних літераторів і філософів, наслідків діяльності та інших аспектів особи Маркіяна Шашкевича. Виступаючи ознайомили з новими, ще ненадрукованими і маловідомими фактами, котрі допомагали слухачам

У понеділок, 6 червня, в Народному домі с. Вузлове відбулися Міжнародні Шашкевичівські читання на тему: “Маркіян Шашкевич — мислитель, поет, священик, громадсько-політичний діяч”. Читання організувало Львівське крайове товариство “Рідна школа” (президент П. І. Сікорський) спільно з Інститутом українознавства НАН України (професор Ф. І. Стеблій) за підтримки Львівської організації Національної спілки письменників України (голова — Я. Г. Камінецький, голова оргкомітету — Р. М. Лубківський), районної організації товариства “Просвіта” ім. Т.Шевченка (голова — Ю. М. Сухар) та органів районної і місцевої влади (М. С. Богіра, В. В. Жук, А. П. Близнюк).

щораз по-новому відкривати для себе цю видатну людину. Саме у відкритті Шашкевича в новому світлі широкому загалу і полягала унікальність і найбільша цінність спілкування.

Присутні в залі — вчителі різних шкіл району і працівники районного відділу освіти, працівники культури і просто зацікавлені громадяни в ході слухань змогли збагатити свої знання, отримавши нову інформацію так би мовити, з першоджерела, якої поки що не знайти в підручниках.

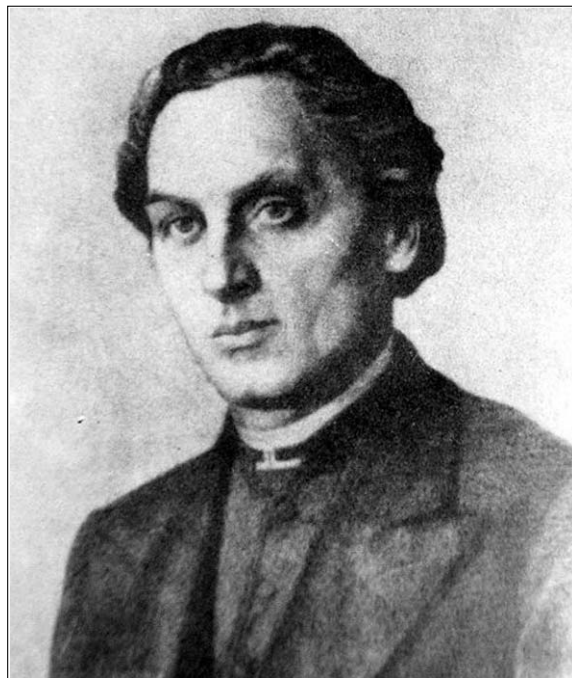
Зокрема особливо цікавою була доповідь старшого викладача кафедри теорії та історії української літератури Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка І. М. Шалати-Барної, в якій дослідниця розповіла про видання “Русалка”, підготоване до 100 річниці від дня народження Маркіяна Шашкевича українською діаспорою в США. “Русалка” американських українців набагато повніша ніж аналогічне видання, що вийшло в цей же період на наших теренах, і, до цього часу, була практично невідомою дослідникам особистості Шашкевича. За словами доповідачки, тепер збірка може стати

надзвичайно цінним джерелом нових відомостей про поета.

На завершення спілкування було зачитано проект Ухвали Міжнародних Шашкевичівських читань, яку ми подаємо нижче.

Після закінчення читань відбувся святковий концерт, присвячений пам’яті Маркіяна Шашкевича, в якому взяли участь народний артист України М. Шуневич, заслужена артистка України О. Шербакова, тріо священиків “Новий час”, хоровий колектив та тріо Народного дому с. Вузлове, художні колективи районної школи мистецтв — вокальний ансамбль “Елегія”, Маріїнський хор, народний хор вчителів “Просвіта”, зразковий ансамбль танцю “Квітанок”, естрадний оркестр “Джерело” та солісти-вокалісти, вокальний колектив районного Народного дому. Учасники виконували пісні про Маркіяна Шашкевича, пісні, що вийшли з-під його пера, а також релігійні та патріотичні твори.

На закінчення концерту всі учасники разом вийшли на сцену і, за підтримки за-

лу, виконали духовний гімн України — пісню “Боже Великий, Єдиний”.

Наступного дня, 7 червня, гості побували на панасхиді в с. Нестаничі, де у 1838—1841 рр. жив і трудився о. Маркіян, з участю єпископа Сокальсько-Жовківської єпархії владика М. Ковтуна, який також освятив і відкрив меморіальний комплекс на місці, де стояла плебанія М. Шашкевича. Після обіду гості вирушили на екскурсію по Шашкевичівських місцях — с. Новосілки, с. Гумніська, с. Підлисса — Біла Гора.

УХВАЛА Міжнародних Шашкевичівських читань “Маркіян Шашкевич — мислитель, поет, священик, громадсько-політичний діяч”

200 років тому Галицька земля народила Маркіяна Шашкевича — великого сина України, священика і поета, духовного предтечу та будителя українського народу, борця за рідну мову і високу освіченість, єднання усіх українських земель, провісника незалежної України. Доля розпорядилася так, що о. Маркіян прожив лише неповних 32 роки. Однак за своє коротке життя зробив стільки, що своєю діяльністю і творчістю уславив назавжди сторінки української історії. В умовах більш як шістсотлітнього поневолення, а в роки його життя подвійного гніту — австрійського і польського, він об’єднав передових мислителів того часу в гурток “Руська трійця”, який спрямував свої зусилля на захист рідної мови і церкви, популяризацію рідного слова і своєї історії, боротьбу проти латинізації українського алфавіту, за розвиток національної освіти, видання літературних творів українською мовою (“Русалка Дністровая”), а також рідномовної навчальної літератури (“Читанка для діточок в народних школах”).

Маркіян Шашкевич першим заговорив про єднання українців Заходу і Сходу, вказав нам дорогу до дніпряна, своїм поетичним зором обняв простір “поміж Доном і Сяном”, сягав “поза Волгу, за Дунай”. Як поет за короткий період життя не встиг написати багато, однак кожне слово, кожна строфа його мають велику силу, кличуть до дії, до єднання, до оборони рідного слова, до визволення своєї країни від поневолювачів.

На жаль, із великим запізненням Верховна Рада України прийняла постанову про Всеукраїнське святкування 200-річчя від дня народження М. Шашкевича. Однак досі не створено Всеукраїнського організаційного комітету, а до 6 листопада — дати народження М. Шашкевича — залишилося декілька місяців. Громадськість Галичини ініціювала низку проектів, які потрібно реалізувати, щоб відновити в пам’яті народний основні віхи стражденного життя і творчої праці М. Шашкевича у створених музеях і пам’ятниках, виданні його творів.

Менш ніж за три роки Україна святкува-

тиме 200-річчя ще одного великого сина українського народу, поета і художника Тараса Шевченка. Є можливість об’єднати всіх сущих в Україні навколо двох видатних постатей, запланувати низку заходів із включенням у їх реалізацію всіх регіонів України (створення музеїв, відкриття пам’ятників, присвоєння навчальним закладам, вулицям і площам їх імені, видання творів та ін.). Сьогодні можна засумніватися (хоча ще можна ситуацію виправити), що до 200-річчя М. Шашкевича буде опубліковане ювілейне видання “Русалки Дністрової”, а Маркіян Шашкевич і його твори будуть більш широко представлені у шкільній програмі з української мови і літератури, історії України тощо.

Турбує і те, що засоби масової інформації, центральне телебачення недостатньо уваги приділяють темам, які пов’язані з життям і творчістю М. Шашкевича та його соратників (І. Вагилевича, Я. Головацького, М. Устияновича), інших однодумців.

Учасники Міжнародних Шашкевичівських читань, присвячених 200-річчю від дня народження Маркіяна Шашкевича, звертаються до Президента України Віктора Федоровича Януковича з проханням:

1. Посприяти у створенні Всеукраїнського організаційного комітету зі святкування 200-річчя від дня народження М. Шашкевича.
 2. Доручити органам виконавчої влади спільно зі створеним оргкомітетом розробити План заходів до 200-річчя від дня народження М. Шашкевича, передбачивши у ньому проведення і фінансування урочистих заходів у всіх обласних центрах та м. Києві, перевидання літературної та наукової спадщини Маркіяна Шашкевича, “Русалки Дністрової”, “Читанки...” та інших творів М. Шашкевича, створення музеїв, де жив і працював М. Шашкевич (с. Гумніська і с. Новосілки (Буський р-н), с. Нестаничі (Радехівський р-н), ремонт музею-садиби у с. Підлиссі, де він народився, ремонт музею “Русалка Дністровая” та Церкви Святого Духа у м. Львові та ін.).
 3. Спрямувати зусилля, державних служб на захист, утвердження і розвиток української мови, державних символів, на пошук об’єднувальної національної ідеї, возвелення українських героїв, створення таких соціально-економічних умов, щоб усім націям і народам (а найперше українському) жилося з любов’ю до Бога заможно і щасливо.
- Рекомендувати Міністерству освіти і науки, молоді та спорту (Табачнику Д. В.):**
- а) не проводити реформ в освіті, які призведуть до погіршення якості освіти (необґрунтоване закриття шкіл; тотальне пере-

ведення підручників на електронні носії; єдина форма проведення державної атестації випускників шкіл (за комерційними тестами і відповідями до них); врахування середньо-атестатного балу, екзамнування абітурієнтів, врахування різних пільг під час вступу до ВНЗ тощо);

б) не переписувати історію України на догоду східному сусіду;

в) запровадити 3-річну старшу школу, диференціювати її на два напрями: академічний (гімназія, ліцей), професійний (училище, реальна школа);

г) зменшити кількість навчальних предметів у старших класах до 10 (5—6 диференційованих профільних, решта — інтегровані).

д) зменшити кількість вищих навчальних закладів (до 100), інтегрувавши на добровільних засадах малочисельні ВНЗ у потужні університети і зменшити кількість ліцензованих місць у них (250—300 тис.), врахувавши кількість випускників і реальну потребу у фахівцях, змістивши акценти з економічних, юридичних на фундаментальні спеціальності.

е) удосконалити зовнішнє незалежне тестування, збільшити кількість балів ЗНО (до 150) для вступу до ВНЗ, ліквідувати пільговий прийом до ВНЗ, після докорінного реформування освітньої системи перейти на процесуально-елективний відбір випускників гімназій, ліцеїв до ВНЗ (незалежна державна атестація після їх закінчення і зарахування до ВНЗ за її результатами);

є) прийняти загальноєвропейські підходи до ступеневої підготовки фахівців (бакалавр, магістр);

ж) запровадити незалежну державну атестацію випускників бакалаврату з обов’язковим знанням однієї з іноземних мов;

з) зменшити кількість навчальних дисциплін до 6—7 у ВНЗ, які одночасно вивчаються на курсі, використовуючи інтеграцію споріднених дисциплін.

Ф. СТЕБЛІЙ, співголова Шашкевичівської комісії у Львові, кандидат історичних наук, професор;

Р. ЛУБКІВСЬКИЙ, письменник, лауреат Шевченківської премії;

І. ФАРИОН, депутат Львівської обласної ради, доцент Національного університету “Львівська політехніка”, кандидат філологічних наук;

П. СІКОРСЬКИЙ, президент ЛКТ “Рідна школа”, доктор педагогічних наук, професор;

М. ШАЛАТА, професор Дрогобицького державного педагогічного університету іме-

ні І. Франка, кандидат філологічних наук, професор;

Г. ВАСЯНОВИЧ, завідувач відділу гуманітарної освіти Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;

П. ШКРАБ’ЮК, старший науковий співробітник відділу новітньої історії України Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, доктор історичних наук, старший науковий співробітник;

О. СЕРЕДА, старший науковий співробітник відділу новітньої історії України Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник;

В. ГОРИНЬ, співголова Шашкевичівської комісії у Львові, заслужений працівник культури України, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України;

Б. ЯКИМОВИЧ, професор кафедри історії українознавства Львівського національного університету ім. І. Франка, доктор історичних наук;

І. ПОКОТИЛО, вчитель історії Вузького природничо-економічного ліцею Радехівського району Львівської області;

І. РАЙКІВСЬКИЙ, завідувач кафедри історії України Івано-Франківського національного педагогічного університету імені В. Стефаника, кандидат історичних наук;

І. ШАЛАТА-БАРНА, старший викладач кафедри теорії та історії української літератури Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка;

М. ТРЕГУБ, науковий співробітник Львівської національної бібліотеки імені В. Стефаника;

А. КОРЧАК, вчитель історії Бродівської гімназії ім. І. Труша, старший науковий співробітник Бродівського історико-краєзнавчого музею;

Ю. ГУДИМА, завідувач музею історії Львівського національного університету імені І. Франка;

Р. ЯЦІВ, проректор Львівської академії мистецтв, кандидат мистецтвознавства, доцент;

Н. БЕНЬКАЛОВИЧ, екскурсовод Державного меморіального музею М. Грушевського у Львові

6 червня 2011р.,
с. Вузлове Радехівського району
Львівської області

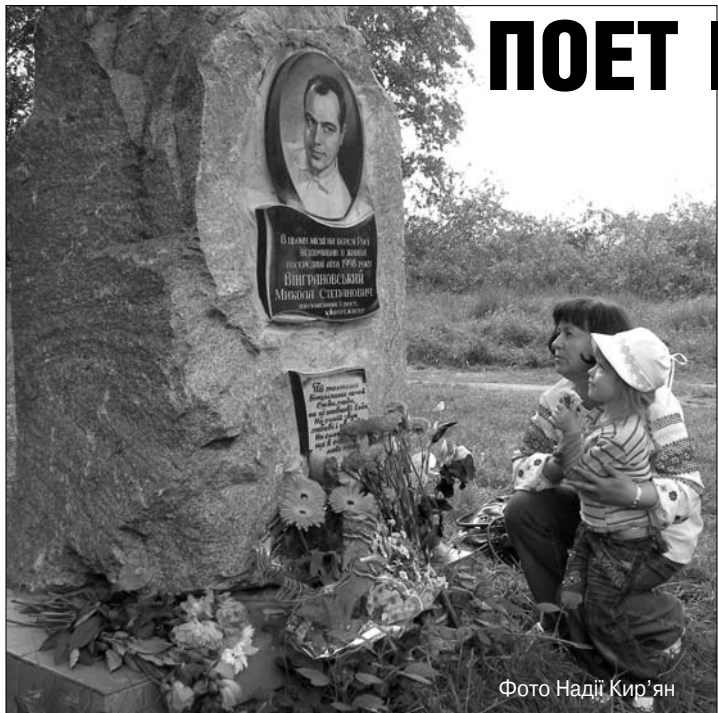

Фото Надії Кир'ян

Василь МАРУСИК

Минуло вже сім весен, як відійшов у вічність Микола Вінграновський — поет, прозаїк, сценарист, кінорежисер, кіноактор, Шевченківський лауреат, заслужений діяч мистецтв України.

Останньої травневої суботи знову на літературну маівку, VI Всеукраїнське літературно-мистецьке свято “З обійнятих тобою днів”, у селі Яблунівці, на Білоцерківщині, зібралися відомі діячі культури та мистецтва, просвітяни Київщини, численні шанувальники творчості поета, а також його близькі друзі, колеги та родина.

Одна із організаторів цього дійства, культуролог Ксенія Голота повідомила про те, що літературні зустрічі починаються із Яблунівського будинку культури і продовжуються на мальовничій лісовій галявині на річці Рось, де Микола Вінграновський любив відпочивати в наметі та працювати. Тепер тут встановлено меморіальну стелу, яку замовили місцеві мешканці за власний кошт.

У програмі зустрічей — читання поетичних і прозових творів Миколи Степановича, демонстрування уривків із фільмів і документальних архівних аудіо-відеоматеріалів, а також виступи зі спогадами про митця, про його літературну та кіномистецьку спадщину, звучали вірші поета і в декламаціях школярів.

Цього року мали можливість промовляти перед аудиторією

ПОЕТ ІЗ БОГОВОГО ПОЛЯ

участь у нараді представників творчих спілок із партійно-комсомольським активом. Готувалися до цих зустрічей серйозно: втрюх обговорили Миколин виступ, він навіть позичив піджак у Василя Симоненка, що приїхав із Черкас. У залі — “живі класики уккратлітератури”, партійні функціонери. Говорили про досягнення радянської влади у всіх галузях життя, зокрема, в економіці й культурі, згадали й про “деяких представників” молодого покоління, яке не розуміє курсу партії. А потім М. Підгорний оголосив виступ Вінграновського. Усі знали, що він — учень самого Олександра Довженка. Зал затих... Молодий поет попросив не перебивати його виступ. Почався гамір, вигуки в залі...

“Підгорний затарабанив олівцем об графин, нахилився над столом і вже тепер звернувся до мене: “Говорить, але спочатку скажіть, як ви закликали до фізичного знищення старшого покоління українських письменників! По-друге, розкажіть, як ви агітували за незалежну Україну!” — “Геть його, геть з трибуни”, — гримнув обурений зал, особливо, на антресолях під куполом. Підгорний об графин стукав хвилин п'ять. Я стояв на трибуні ні живий ні мертвий. Тоді дістав із Василевого піджака (новенького) вірша і ніби на ешафоті почав читати і прочитав...

Перша строфа цього твору звучала так:

*Ні! Цей народ із крові і землі
Я не віддам нікому і нізащо!
Він мій, він я, він —
світ в моїм чолі
Тому життя його і ймення
не пропащі...*

Ось фрагмент спогадів білоцерківського поета і композитора Анатолія Кульчицького:

— Юнака із берегів Південного Бугу, з містечка Богопіль (нині район міста Первомайська на Миколаївщині) відкрив для кіно сам Олександр Довженко. Він же благословив і його літературний талант. Життя довело: учень гідний свого великого Вчителя! Про це я пишу у своїй художньо-документальній повісті “212 світанків з Миколою Вінграновським”. У Білоцерківській газеті “Юрківська земля” опубліковано 25 уривків із цього твору. Мені особливо приємно, що син письменника, Андрій Вінграновський, який є президентом благодійного фонду М. Вінграновського, та поет-академік Борис Олійник, котрий очолює наглядову раду цього Фонду, схвально відгукнулися про мої публікації.

Поет, директор Чернівецького меморіального музею Володимира Івасюка, головний редактор “Буковинського журналу” Мирослав Лазарук:

— Три роки тому в харківському видавництві “Фоліо” вийшла моя книжка есеїв “Микола Вінграновський — степовий Сварог”. Деякі фрагменти з неї опубліковані у київських газетах. Пишу для того, щоб пам'ять про великого поета не вщухала, щоб жив дух його поезії. Він жив літературою, високим і мудрим поетичним словом, жив українським духом. Київське видавництво “Смолоскип” (директор Осип Зінкевич) звернулося до мене з пропозицією підготувати “Вибрані твори” Миколи Вінграновського у серії “Поезія шістдесятиків”. Уже видано твори Василя Симоненка, готуються у цій серії збірки Ліни Костенко та Івана Драча. Я переконав видавців, що до вибраних творів, крім віршів, треба додати дещо із прози. Вінграновський — філігранний майстер слова, зокрема, в історичній тематиці та у творах для дітей. Наприклад, його “Чотирнадцять століть України (Короткі нариси з ії історії)” стали не лише сторінками календаря, а й фрагментами кіносценарію. На мою думку, вони мали б звучати у школах на уроках з історії чи літератури. Так хвилююче, як звучали вони головами богданівських дітей, які читали їх на конкурсі “Пам'яті Миколи Вінграновського”.

При цій нагоді варто додати, що на Українському радіо у записі автора цієї статті 1995 року вийшли в ефір усі 14 розповідей про українські столиці в авторському виконанні. Потім, уже після смерті Миколи Вінграновського, старанням львівського письменника Романа Дідули ці розповіді вийшли окремим компакт-диск.

Відкриваймо Вінграновського. У листопаді йому виповнилося б 75. У книжках, у фільмах, у аудіо- і відеодисках: Поета з Богowego Поля, Володаря думки і натхненного голосу.

КОЛИ ДУША ЗАРЯДЖЕНА НА ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

(шкіц-роздум при прочитанні монографії Богдана Тимківа “Мистецтво України: дереворізьба сакральна й ужиткова” Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. — 312с; іл.)

Володимир КАЧКАН,
Івано-Франківськ

Праця Богдана Тимківа — синтетична. З одного боку — це осмислений досвід братів В. і Д. Щербаківських, В. Січинського, М. Голубця, І. Свенціцького, П. Жолтовського, М. Бойчука, П. Холодного, М. Сосенка, Є. Червінського, Л. Левинського, О. Лушпинського, С. Гординського, Я. Гніздовського, М. Драгана, В. Свенціцької, А. Будзана та ін., наших сучасників М. Моздира, М. Станкевича, М. Захарчук-Чугай, з іншого, — прискіпливий огляд здобутків української діаспори — від Польщі до Австралії, від Німеччини до Бразилії, Канади.

Наступне, що хочу виокремити з прочитаної монографії, — це органічне поєднання набутих Яворівської школи різьблення по дереву і власної майстерності з теоретичною амплітудністю академічних знань, що спонукало автора застосувати унікальний метод дослідження, в основі якого стилістика двокрилої сполучуваності.

Грунтовне методологічне опертя, нестандартні пошукові ходи дали можливість науковцю розкрити не лише собі, а й світові численні “білі плями” не тільки в мистецькій царині, а й узагалі на полі національної історії та культури.

Стрижнева лінія дослідження — опис еволюції народного мистецтва різьблення по дереву Європи та України в “одній системі творчо-стильових координат” (О. Федорук), доведення, що українське мистецтво розвивалося в хронологічно нерозривній цілості та єдності.

Українська культура, на переконання професора Б. Тимківа, завжди була відкритою, яка ґрунтується на європейській розмаїтості стилів, шкіл, впливів, течій. І ніякі чужинецькі експансії, фізичні поневолення не змогли зупинити розвиток.

Наступною антропоцентричною ознакою дослідження Б. Тимківа є логічне продовження, співвіднітство концепції теоретика Володимира Яніва (“Психологічні основи окциденталізму”, “Нариси до української етнопсихології”). Тому-то в полі обсервацій дослідника досвід, еволюція, прогресивний спадок саме сакрального мистецтва, зокрема різьблення по дереву.

Маємо дивовижну амплітуду — від розвитку народної творчості на різних етапах в регіонах України — до її впливів на різьблення по дереву, відтак — до панорами поліфонічного ствердження дереворізьби у розмаїтті виявів і проявів — побутових, літургійних, обрядових.

Дослідник зумів поглянути на дереворізьбу з функціонально-естетичною прискіпливістю: вона — частка храмової культури — і екстер'єрно-інтер'єрні оздоблення, і літургійно-обрядові об'єкти, і частина декору, і атрибутика християнської символіки.

Маємо ґрунтовний опис-прочитання іконостасів у хронологічній послідовності. Суттєвим є утвердження думки, що постать митрополита Андрея Шептицького є невід'ємною від усього поступу сакрального мистецтва — від утвердження й розвитку націєідеї, української церкви, української держави, інтелігенції, науки, культури, мистецтва.

І нарешті, праця Б. Тимківа — персоналізнавче енциклопедичне джерело, у якому чимало засіяно, а над сходами й живим'ям мусять працювати наступники; тут немало висвітлено, адже віковічні чорні й червоні загати інтелекту українства і, особливо ж, з мистецьких полів, віддалили від сучасника, перевели в небуття.

Євген БУКЕТ,
фото автора

Шанувальники творчості наукового співробітника музею історії міста Києва Дмитра Василя Малакова вже звикли до того, що кожного року в столиці відбувається презентація його чергової книжки. Книжки ці різні за форматом, за настроєм, але завжди магічно-цікаві. От і нова робота — “У Києві 50-х” проводить для читача захоплюючу фотоекскурсію до Києва 50-х років минулого століття: баштові країни на Хрещатику і телевежа на Прорізній, старі тролейбуси і вагони фунікулера, клумба посеред Поштової площі та вагон трамваю перед “червоним” корпусом Університету, величезний екран у Зеленому театрі та порожній міст Патона, планетарій у Олександрівському костелі та каток на стадіоні “Динамо”, інший вираз людських облич і незвичайний одяг... Це той Київ, який ніхто вже ніколи не побачить. Він — у “незачиненому вікні”, у спогадах пересічних киян, які і є головними героями книжки

НЕЗАЧИНЕНЕ ВІКНО В МИНУЛЕ

Дмитра Малакова. Добірка ілюстрацій та коментарі подають той час на звичайному побутовому рівні, без пафосу й офіціозу. Тож Київ постає дещо з відстані, на

основі фотоматеріалів з архівів, родинних альбомів, приватних збірок і малюнків старшого брата автора — відомого українського художника Георгія Малакова. Збігають роки, століття, змінюються покоління і кожне з них щемливо береже пам'ять про “свій” час, про найяскравіші враження. Згадуються події особистого життя, інколи — у поєднанні з подіями загальнодержавними, точно датованими. За радянської доби життя було надто заполітизованим, ідеологізовано категоричним, нав'язливо однозначним. А люди жили в паралельному особистому світі — кохали, одружувалися, народжували дітей, працювали, пристосовуючись до умов і реалій буття, створюваних владою.

ЧИ ПОТРІБНА ПРАВДА ПРО ВІЙНУ?

Євген ІГНАТЕНКО,
член НСЖУ, м. Обухів

Українські керманічі вперто продовжують витанцювати з граблями, незграбно намагаючись увігнати нашу історію в тісні рамки, встановлені істориками інших держав. Безперервна задача національних інтересів, передусім у гуманітарній сфері, ще більше поляризує й без того розколоте суспільство. Зокрема горезвісному закону про “червоні прапори” передувала інша потуга наших можновладців спричинити розбрат у суспільстві.

Ініційована комуністами ще в квітні заява Верховної Ради до 65-ї річниці Нюрнберзького трибуналу відверто “відбілює” злочини сталінської доби, тавруючи всіх тодішніх інакодумців зрадниками та колабораціоністами. Зокрема у документі йдеться про “аморальність намагань покласти на СРСР однакову з гітлерівською Німеччиною відповідальність за... розв’язання” війни, а також висловлюється “рішучий протест проти спроб реабілітувати і навіть героїзувати колабораціоністів”... Як кажуть, коментарі тут зайві.

Такі заяви не лише посилюють протистояння в українському суспільстві, а й різко дисонують із усталеними європейськими принципами. Адже злочини радянського режиму були суворо засуджені резолюціями ПАРЄ “Про злочини комунізму та потребу їх засудження” 2006 року, “Про європейську свідомість та комунізм” 2008 року, “Про європейську свідомість і тоталітаризм” та “Возз’єднання розділеної Європи” 2009 років, а також іншими міжнародними документами і заявами.

Утім, на відміну від західноєвропейських політиків, які вже давно визначилися з безпечною будь-якого тоталітарного режиму, наші керманічі силоміць в’яжуть країну стягами вже не існуючої держави, що викликає обурення більшості свідомих громадян. А особливо тих, які червоний колір пов’язують із більшовицьким терором, що забрав життя більше 10 мільйонів українців.

Більше того, вочевидь не без якогось інтересу прагнучи догодити східній сусідці, українські владці силкуються мавпувати мало не всі російські законопроекти, що стосуються Великої Вітчизняної війни. При цьому особливо не переймаючись тим, що “завдяки” саме їхнім зусиллям відзначення 9 травня в Україні перетворилося на день протистояння замість традиційного вшанування пам’яті загиблих у найстрашнішому за всю історію людства збройному конфлікті.

Що ж, можна нарікати на політиків, котрі, мало не із якоюсь збоченою насолодою втоптують у бруд історичну пам’ять власної держави. Але ще прикріпіше усвідомлювати, що й наше суспільство відійшло від них не так уже далеко. Згідно з останнім опитуванням, проведеном Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, українці радше підтримають примирення німецьких і радянських солдатів, аніж вояків УПА та червоноармійців. Однозначно: така ситуація передусім зумовлена нашим незнанням власної історії, що вдало використовують різноколірні радикали та провокатори від політики. Мешканцям країн Західної Європи, де навіть нейтральна під час Другої світової війни Швейцарія на державному рівні вшановує пам’ять її жертв, ставлення українців, чії батьки й діди воювали та гинули мільйонами, до свого історичного спадку видається абсурдом.

Найперше, що нам варто усвідомити — просту до банальності істину: війна за своєю суттю ніколи не буває бравуру героїчною, як нам її намагаються подавати російсько-запозичені ефіри центральних телеканалів або зі сторінок нашвидкуруч переписаних шкільних підручників. Дедалі більше досліджень засвідчують невідповідність, ба, навіть цілковиту протилежність трактуванню правди про Велику Вітчизняну. Справді, сумний літопис військових часів налічує безліч прикладів, коли кинуті в амбразуру солдати, не шкодуючи себе, до останньої краплі крові стримували ворога. І хоча доблесть та героїчна самопожертва наших солдат на фронтах тієї страхітливої війни не викликає жодного сумніву, варто розуміти, що історія це ніби монета, яка завжди має два боки.

В березні 2009 року в Росії помер відомий мистецтвознавець та провідний науко-

вий співробітник Ермітажу Микола Нікулін. Цей чоловік не лише був ветераном Великої Вітчизняної війни, а й увійшов до числа тих небагатьох, хто розпочав свою службу 1941 року і дожив до Перемоги.

У спогадах М. Нікулін особливу увагу приділяє цинізму більшої частини радянського офіцерського складу, чия некомпетентність у поєднанні з воїстиною садистськими нахилами знищувала мільйони солдат.

Описуючи події тієї страхітливої доби, автор часто згадує двох командирів, які служили разом, проте дотримувалися діаметрально протилежних поглядів. Перший був генералом, який без особливих вагань тисячами кидав солдатів на вірну смерть, при цьому постійно повторюючи: “Теж мені люди! Люди — це пил!”. Цей чоловік прожив довге життя, після війни його ім’ям було названо вулицю, і помер він удома в теплому ліжку. Другий був полковником, який командував танковою бригадою і славився тим, що йшов в атаки попереду своїх солдатів. Цей офіцер помер лютою смертю, згорівши у підірваному танку. Порівнюючи цих абсолютно протилежних людей, автор ставить питання щодо символічності їхніх долі. І з сумом відзначає: “Ті, хто був у тилу та займався винищенням наших солдатів, залишаться живі. Вони повернуться додому і з часом складуть основу організацій ветеранів. Відростатимуть собі животи, полисять,

вання Дніпра. За свідченням присутнього на нараді офіцера з особливих доручень 1-го Українського фронту Юрія Коваленка, підтвердженням низкою вітчизняних істориків, “маршал перемоги” Радянського Союзу вирішив не перейматися долями мобілізованих із визволених територій українців, заявивши: “Нащо споряджати й озброювати цих хохлів? Усі вони зрадники. Чим більше в Дніпрі потопимо, тим менше доведеться до Сибіру після війни засилати”. Така жорстокість прийняла навіть такого холоднокровного командира, як К. Рокоссовський, у якого після почутого мимоволі вирвалося: “Так це ж не війна, а геноцид народу!”.

Варто додати, що, на глибоке переконання радянських керманічів, покинуті ними на “милість” ворогів люди, якщо й вижили на окупованих територіях, то неодмінно були зрадниками, які тепер мають “спокутувати свою вину кров’ю”. Після відходу німців мирне населення радісно зустрічало визволителів. Натомість прийшов терор НКВС. Хапали всіх чоловіків, здатних тримати зброю, — як правило, підлітків і пристарілих, адже тих, хто був призовного віку, давно вже забрали на фронт. Таких людей навіть на облік не ставили, адже ніхто не переймався, чи повернуться вони з бою. Воювали мобілізовані також у чому прийшли, односельчани із сумом називали їх “чорносвітниками”. Російський історик Б. Соко-

Фото Ксенії Гладішевої

прикрасять груди пам’ятними медалями, орденами і розповідатимуть, як героїчно вони воювали, як розгромили Гітлера. І навіть самі цьому віритимуть!”...

Після переосмислення всього пережитого М. Нікулін у своїй книжці згадує ще один епізод: “Сніг стояв вище пояса, вбиті не падали, а застрягали в заметах. Труп застигло свіжим снігом, наступного дня була нова атака, нові трупи, і за зиму утворилися нашарування мерців, які стало видно тільки навесні, коли зійшов сніг, — скорчені, розірвані, роздавлені тіла. Цілі стоси... Відбувалося дурне, безглузде знищення наших солдатів”. Після чого автор робить вражаючий, мабуть і для себе, і для читача висновок: “Треба думати, ця селекція російського народу — бомба сповільненої дії: вона вибухне через кілька поколінь, в XXI або XXII столітті, коли відібрана і виплекана більшовиками група покидьків породить нові покоління собі подібних”.

Про цілковиту нелюдськість і неабиякий цинізм “червоних” воєначальників можна було б говорити безупинно, проте найкраще це проілюструють сухі цифри тих трагічних часів. За даними російського історика Ю. Геллера, загальне число загиблих радянських солдатів становило 22 мільйони, разом із мирним населенням людські втрати СРСР сягали 46. Стільки смертей ще не спричинила жодна війна у світі. На кожного вбитого німця припадало 15 радянських солдатів, і українці за цим жахливим розміном людських життів були чи не “найдрібнішою монетою”.

Важко не згадати аж надто промовисті слова маршала Радянського Союзу Г. Жукова, сказані ним у вересні 1943 року в селі Требухів напередодні сумнозвісного форсу-

лов завважує: “Розрахунок був на те, що “чорна піхота” лише виснажить німців та змусить вистріляти запас боеприпасів, щоб потім свіжі частини змогли змусити противника відступити із займаних позицій”. І хоча випадки запаморочення німецьких кулеметників від величезного числа розстріляних червоноармійців під час абсурдних лобових атак були для “Східного фронту” доволі звичним явищем, убивати “чорносвітників” було настільки легко, що німці навіть називали їх “beutesoldaten”, що у перекладі означало “трофейні солдати”. Дуже часто мобілізованим так званими польовими військоматами навіть зброї не давали, адже вони буцімто мали відібрати її у ворогів. А ті стріляли по них, наче в тирі. У кращому разі приречені отримували одну гвинтівку зразка 1891 року на п’ятьох. Бо ще, не дай Боже, надумали б відстрілюватися від кулеметників із загородзагонів...”

Великий давньогрецький поет та мислитель Есхіл якось сказав: “Першою жертвою війни стає правда”. Ці слова, які стали відомими ще до нашої ери, якнайкраще характеризують часи Великої Вітчизняної, об’єктивну історію якої нам ще належить написати. Наче криваву рану, яку неможливо заховати під одежиною, правду про події тих страхітливих років не можна вічно ховати в архівах. Надто вже багато болю та страждань накопичилося у генетичній пам’яті українців, надто багато долі було скалічено під криваво-червоними стягами. І чи доречно і сьогодні підіймати під ними “на проу” вже нові покоління наших співвітчизників, замість того, аби подбати про солдатських вдов та “дітей війни”? Адже вони, як і раніше, продовжують доживати свого віку в злиднях, зате під червоними прапорами.

Олег ЧОРНОГУЗ

“Якби українці знали свою історію, події у Львові можна було б уникнути”, — сказав Віктор Ющенко. Усі ці речі відомі і чи варто їх сьогодні повторювати? Але, час від часу, все-таки слід нагадувати. Нагадувати хоча б тому, що саме з такої кремлівської провокації, яка трапилася 9 травня 2011 року в Україні, у липні 1940 року розпочалася клікою “батька усіх народів” — Сталіним окупація трьох прибалтійських народів, із яких Москва утворила Прибалтійський військовий округ (ПрибВО), стерши навіть пам’ять про корінне населення: литовців, латишів, естонців. За рік до цього, за домовленістю з соціалістом Гітлером, той же улюбленець симоненківців соціаліст Сталін розпочав Другу світову війну, намагаючись повернути у Московську імперію “ісконно руські землі” — Фінляндію. Але несподівано дістав по писку і тоді рушив на Польщу, яка також входила свого часу до складу Московської імперії. Саме тоді двом соціалістам — Гітлеру і Сталіну — захотілося загарбати Європу, а то й увесь світ, під свої хижацькі гербові крила двох тоталітарних антилюдських режимів. Для цього, як відомо, Сталін і Гітлер навіть уклали “мирний” пакт Молотова—Ріббентропа, а Йосип Віссаріонович відмовився від союзників — Франції і Англії — проти гітлерівської Німеччини, бо до 22 червня 1941 року Сталін мав за свого найближчого і найріднішого приятеля Адольфа Гітлера. Може, саме тому після підписання договору фюрер заявив: “Ще восени 1938 року я вирішив іти разом зі Сталіним... Сталін і я — єдині, хто дивляться в майбутнє. Так, я найближчими тижнями на німецько-радянському кордоні подам руку Сталіну й разом із ним приступлю до нового поділу світу”. За це він підняв чарку. Йосип Сталін не забарився зі взаємністю, і в Москві, під час невеличкого фуршету підняв келих і виголосив тост за Адольфа Гітлера: “Я знаю, як сильно германская нация любит своего Вождя, и поэтому мне хочется выпить за его здоровье”. Після капітуляції Польщі, браття-союзники 22 вересня 1939 року в Бресті (Білорусь) провели спільний парад. Як мовиться, коментарі зайві.

Згадаймо й нещодавно власну історію. Як всенародне попередження для всіх українців — Сходу і Заходу, Півночі і Півдня. За десятки днів до прийняття у Верховній Раді необдуманого законопроекту про червоний прапор у пресі з’явилося повідомлення, що Москва незадоволена правлінням Віктора Януковича. 18 квітня колишній глава секретаріату Віктора Ющенка — Олег Рибачук — по 5 каналу на всю Україну заявив, що “гарячі чи розумні, чи компетентні голови у Москві продумали такий сценарій, який називається умовно “киргизьким”. Нагадаємо, що в Киргизстані кілька тисяч озброєних і радикально налаштованих молодих людей змінили владу в країні. Після цього Киргизстан готовий вступити до Митного Союзу. Згадаймо: про Митний Союз ішлося під час останнього візиту Путіна до Києва. Але номер не пройшов. Далі, за словами Олега Рибачука, “згідно з кремлівським сценарієм, після того, як ситуація в Україні дестабілізується, до влади придуть інші особи, повністю контрольовані Москвою”. Свідчення цього — львівський сценарій. Під цей сценарій на пагорб Слави у Львів задалегідь прибули навіть режисери із “Мосфільму”, які разом із російськими ЗМІ зайняли містя, де за їхніми даними і мали відбуватися львівські події, спровоковані “Русським єдінством”, “Родіною”, “Дозором”.

Ймовірно, що на цю провокацію могли піддатися і гарячі голови зі “Свободи” та деякі емоційні львів’яни, коли помітили, що “наших б’ють”. Саме на це й розраховували кремлівські кінорежисери, щоб того ж дня Україну показати в таких непривабливих відтінках по всіх світових телеканалах.

КРЕМЛІВСЬКА ПРОВОКАЦІЯ СВІТОВОГО МАСШТАБУ

Політично короткозорій львів'янці Ганні Герман мені хочеться порадити (вона ж усім дає такі поради і подає їх, як істину в останній інстанції), щоб назавжди запам'ятала неписаний московський закон: там, де щось світить позитивне Україні, — в Європі чи у світі, — там закінчується будь-яка любов і елементарна повага Москви до України. Ось і свіжий приклад: закінчилася московська тимчасова любов після візиту Путіна до Києва 18 квітня і до Януковича, і до України, закінчилася та любов і після обіцянки Європою “асоціативного членства в Євросоюзі”, не кажучи вже про “Митний Союз” і “Євро-2012”. Чим львівський “януковичгейт” — не плівки майора Мельниченка чи “фашизм” і “неонацизм” Віктора Юшенка, в якого “дружина американка — агент ЦРУ”? Мабуть, не випадково навіть регіоналка Олена Бондаренко на “Шустер лайв” проговорилося, що це московський сценарій, влаштований Кремлем. А вона ж до Президента і Олександра Єфремова ближче. Їй видніше. Так що, даремно старалася на згаданій політичній виставі радник Президента Ганна Герман, аби догодити колесніченкам, іронічно захищаючи і виправдовуючи з властивим їй цинічним єхидством “професійних московських журналістів”, які ще зночі, вочевидь, зайняли вигідні для політичного торгу місця.

А тепер невеличкий екскурс. Ця промосковська провокація розпочалася зі звичайного папірця, який підсунула Москва. Цей держдумівський папірець — Закон “Про червоний прапор” хтось із комуністів приніс у Верховну Раду. “Мудрагелі” із більшості у Верховній Раді переклали українською мовою. До коми і до титли. Після перекладу московський папірець став українським законопроектом. За цей законопроект 21 квітня промосковська більшість Верховної Ради і проголосувала, підтягнувши до компартійної братії, регіоналів і гнучкошійників із партії Литвина, на чолі з пластиліновим спікером паном Литвином, який грається в політику, перед носом не бачачи найближчої перспективи. Зокрема і своєї власної. Потім верховнозрадівська комедія продовжила розігруватися на політичних виставах Шустера-Кисельова, за участю апологетів Кремля. Відомому українофобові від партії регіонів — Колесніченку підспівували представники промосковських, якщо не сказати московських організацій “Родина” (горезвісний Ігор Марков) і “Русское єдинство” в Україні. Саме ця прокремлівська тріада на всю Україну заявляла, що, незважаючи ні на що, вони пойдуть до Львова, оскільки у них у команді є боксери, важковаговики і вони зможуть пограти не тільки м'язами.

Після таких заяв на всю Україну мали б деякі державні органи прокинутися. Бо в цих випадках у головах народжується думка про таке поняття, як профілактика, яка запобігає хворобі. Службі Безпеки України (та й Міністерству внутрішніх справ!) варто було б взятися за цих одесько-кримських молодчиків і застеретти їх. Нічого подібного — й СБУ, й МВС промовчали. Молодчики спокійно виїхали до Львова, озброївшись не лише бітами, а й пістолетами, охороняючи величезне червоне полотнище, яке аж ніяк не скидалося на прапор, який замайорів 30 квітня 1945 над Рейхстагом. Лейтенант Червоної Армії,

українець Олексій Берест разом із росіянином М. Єгоровим і грузином М. Кантарією встановили той прапор. М. Єгоров і М. Кантарія стали героями СССР, а українець О. Берест потрапив до пермських таборів. Тільки за правління Віктора Юшенка справедливість восторжествувала — за свій берлінський подвиг О. Берест посмертно став Героєм України.

За кілька днів до згаданої всеукраїнської провокації, яку передбачив мер міста Львова Андрій Садовий, можна було запобігти львівським подіям. Мер Львова у прямому ефірі звертався до правоохоронних органів, застерігав, що готується всеукраїнська провокація. До мудрих слів мера Львова пана Садового столичні очільники у Києві не прислухалися, по суті, підтримавши промосковську провокацію молодчиків “Русского

Сам Октябрський відлетів 29 червня 1942 року у Ставку Главкома до Москви на американському “Дугласі”, під автоматні черги захисників Севастополя. Контр-адмірал обдурив Ставку, запевняючи, що солдат і моряків не більше 2-х з половиною тисяч. Насправді — близько ста тисяч. Тільки у полон потрапило 78! Того дня Ф. С. Октябрський не взяв на свій “партійний” літак жодного пораненого севастопольця, рятуючи свою шкуру і, очевидно, саме за це в 60-і роки отримав Героя?

Чому? Чому? Чому? Політика заважає? Представництво у партії, її ідеологія?

Чому б “правдошукачу” із Львова, історику, Александру Свістуну: “Русский блок — партия выбора цивилизационного пути” разом з Ігорем Марковим, лідером партії “Родина” та лідером партії “Русское

Фото Ксенії Гладшевої

єдінства”, “Родіни”, на знаменах якої є уже смерть одеського студента — українця Максима Чайки.

Не покарають прокремлівських і верховнозрадівських провокаторів і сьогодні. Саме про це заявив на телебаченні ще до розслідування начальник Департаменту громадської безпеки МВС України, генерал-майор міліції Віктор Ратушняк: провокації 9 травня у Львові, мовляв, здійснювали люди з пов'язками Всеукраїнського об'єднання “Свобода”. Про одесько-кримських молодчиків — провокаторів із пістолетами в руках він не згадав ані словом. Тепер колесніченки, сімоненкі і добкіни — з Харкова, Луганська, Донецька та ще й російські комуністи — збираються 22 червня поїхати до Львова.

Могилами червоноармійців вкрита вся Україна. Хотілося б запитати деяких “одеситів” і “кримчаків”: ви хочете вклонитися воїнам Другої світової війни, покласти квіти на їхні могили, віддати шану пам'яті? То чому ж саме цей скорботний День хочете відзначати у Львові, тільки не з квітами, а з бітами і пістолетами в руках? Чому б одеситам не розшукати сьогодні прах тисяч поранених червоноармійців, яких енкаведисти, відступаючи, вивозили з військових шпиталів вантажівками і “висипали” просто в Чорне море? Чому севастопольці не покладуть квіти на вшанування тих, яких по дотах, дзотах підривав контр-адмірал Ф. С. Октябрський? Там лежить прах солдатів, моряків, інженерів-будівничих тих дзотів, лікарів, медсестер і санітарок.

єдінство” Сергієм Аксьоновим не відгукнутися на Закон Держдуми та не розгорнути червоне полотнище над головою і не виїхати під Москву чи під Салініград — “на поля сражений” і, нарешті, перепоховати ті солдатські прострілені черепи, якими граються й досі хлопчики у футбол? На це часу нема в українофобів — є час приїхати до Львова і влаштувати 22 червня “другу серію” тієї ж прокремлівської провокації! Саме про це заявили комуністи з України (П. Симоненко) і Російської Федерації (Г. Зюганов): “Ми 22 червня пройдемо маршем по вулицях Львова”.

А чому не Москви, Салініграда, Севастополя, Одеси, Хатині? Чому б товаришам Симоненку і Зюганову не прихопити з собою товаришів Цибенка, Голуба, Александровську і молодого та енергійного одесита Царькова (комуністи-нардери у ВР), взяти на плечі по лопаті і під червоним бойовим прапором із написом — “Комуністи, вперед!” — не виїхати на підмосковні поля і не поховати по-людськи останки воїнів Червоної армії, черепи яких обвірюють і висуюють буревії і сонячні промені? Тож за лопати, товариші! Бо одне — ляпати язиком, а друге — копати лопатою.

Осуджуючи на словах новоявлених капіталістів, насправді ж симоненківці злигалися з капіталом (не Карла Маркса) всеукраїнських шахраїв, яких у нас чомусь називають “олігархами”. Тепер, підкріплені фінансами і посадами, неокітністи зі старими замашками вже сидять на ший українських трудящих. Залишився останній комуністичний етап — виїхати на україн-

ську голову і як 1940 року (під час окупації Прибалтики Советським Союзом), від імені компартії закликати “великий російський народ” в Україну і приєднати її, Україну, до “братнього” народу під гаслом “навіки разом”. Але спочатку до 22 червня 2011 року, у неокітністів, що в Україні, ще великі плани:

а) на догоду Кремлю позбавити спочатку Львів футбольного чемпіонату 2012 року;

б) позбавити всі міста України, враховуючи Донецьку арену, футбольного чемпіонату 2012 року;

в) запросити на територію України збройні сили інших держав, насамперед війська “старшого брата”, аби вони, війська, навели в Україні порядок, як у часи Муравйова. Або хоча б як у Прибалтиці 1940 року.

Для когось це буде маячня публіциста. А хіба не маячнею називалися погрози і заяви по українському телебаченню щодо промосковських молодчиків із Одеси та Криму, котрі приїдуть до Львова і дадуть бій місцевому населенню? Хіба не про це вони заявляли на політичних виставах у Кисельова і Шустера? Хіба не вони стріляли у львів'ян, озброївшись пістолетами? Хіба не вони убили одеського студента Максима Чайку? Хіба проти них нині порушуються кримінальні справи? Колись судили українців за право називатися українцями. За право любити свій народ і свою Вітчизну. Тепер ніби часи повертаються. Судитимуть тих, у кого стріляли, а не тих, хто стріляв. Заради цього і в ім'я цього 12 травня, 269 голосами народних депутатів Верховна Рада України ухвалила ще один нагальний (!!!) Закон “Про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України 2011 року для участі у багатонаціональних військових навчаннях”.

Цей закон хіба не нагадує закон про червоний прапор на всіх установах в Україні 2011 року? Залишилося тільки під цей колір увести ще й збройні сили інших держав і, вважайте, все буде як за перших чи других “визволителів” у Львові, в 1939 і 1945 роках.

Р. С. Не зрозумів Віктор Федорович, що сьогодні Кремлю не потрібні ані георгіївська стрічка, ані червоний прапор, під яким тільки під час форсування Дніпра “великий Жуков” зафарбував Славутич у червоний колір кров'ю саме українців, підтвердивши це своєю цинічною фразою — “чем больше потопім хохлов в Днепре, тем меньше их останется для Сибири”. Це був чи не найбільший за всю Другу світову війну червоний прапор із води однієї з найбільших річок Європи.

У Москви оскома, коли вона бачить на українському майдані фестивалі танців — від Севастополя до Львова. Україна об'єднується. І від “Євро-2012” оскома, і від майбутнього, навіть асоціативного! — членства України в Євросоюзі, і від голокування України під час чергового європейського саміту, від свободи слова і демократії, які можуть здолати шлагбауми і кордони до Російської Федерації і прищепити свободоловство московській людині. Ось чому держдумівці разом із нашими комуністами і квіслінгами на кшталт вадимів колесніченків та голубів хочуть у Львові влаштувати черговий марш “советської победы” і знову вивісити червоний прапор, але вже не над Рейхстагом, а на Львівському пагорбі Слави. Ось заради чого готується чергове криваве 22 червня!

Не задумався Віктор Федорович Янукович над тим, що пагорбом Слави Москва не обмежиться і настануть такі часи для промосковського президента, що йому таки захочеться стати проукраїнським та об'єднати, а не роз'єднувати Україну, якщо, звичайно, встигне...

“Рух був сильною опозицією і заважав тим, хто хотів ловити рибку в каламутній воді”.

ВІДКРИВАЮ ДЛЯ СЕБЕ

На похованні В'ячеслава Чорновола свого часу було стільки людей, що більше після цього збирав лише Майдан 2004 року. Його називали “останнім романтиком у Верховній Раді” ті, з погляду яких матеріальний добробут — усе, а Дух — ніщо. Усе життя не мав спокою, відстоюючи волю, честь і гідність свою й свого народу. Його не могли ні купити, ні залякати, його слава не затьмарила поставленої мети, до якої йшов прямо і вперто. Вже й мертвий, багато кому не дає спокою. Хтось хоче або заробити “дивіденди” на нерозкритій справі, чи й поховати цю справу, таємно розриваючи могилу, порушуючи волю родичів... Про цю неординарну людину розмовляємо з Валентиною ЧОРНОВІЛ, сестрою Великого Українця.

— **Пані Валентино, що, на Вашу думку, сформувало Вашого брата як борця за Українську державу?**

— Вас цікавить питання, звідки він такий узявся. Це питання неодноразово ставили Чорноволі, ще коли він був живий. Він відповідав, що якогось стороннього впливу на себе не мав. На мене, наприклад, його вплив був величезний. А він, вважаю, зробив себе сам, через самоосвіту. Наші батьки були вчителями. Коли В'ячеслав приїхав учитися до Києва з українськомовного села, з центру України, він природно розмовляв українською мовою. Його часто запитували, чи він не зі Львова, чи навіть із Польщі. Хтось, можливо, після цього просто почав би розмовляти російською, як усі. А він замислився, чому це так.

Тоді всі фонди ще не були відкриті, але в бібліотеці Київського університету ім. Тараса Шевченка, а також у науковій можна було знайти потрібну літературу. На факультеті журналістики великий вплив на свідомість студентів мали викладачі, зокрема Матвій Шестопал, який давав студентам читати заборонену літературу. Ці викладачі їздили зі студентами по історичних місцях, наприклад, у Холодний Яр, де відбулися події, про які тоді вголос не говорили.

Шестопала згодом звільнили з університету, хоч це був прекрасний викладач. Неординарною особистістю був Павло Федченко, який тоді очолював кафедру журналістики. 1972 року, коли почалися арешти, він допомагав із працевлаштуванням деякому з тих, кого переслідували, зокрема Михайліні Коцюбинській. Павло Федченко бачив майбутніми науковцями двох студентів — В'ячеслава Чорновола і Євгена Пронюка. Коли В'ячеслав був на п'ятому курсі, Федченко посприяв, щоб його направили на практику на Львівську телестудію. Окрім студії В'ячеслав працював і в науковій бібліотеці ім. Василя Стефаника у закритих архівах, які ще не були розібрані. Чорновіл знайшов в архівах дуже багато матеріалів про Бориса Грінченка, про якого писав дипломну роботу. У першому томі ми опублікували бібліографію праць Грінченка, складену Чорноволем. За словами Павла Федченка, повнішої бібліографії не опублікував ніхто. В'ячеслав будь-яку роботу виконував дуже ретельно — навіть якщо треба було перебирати картоплю чи шити рукавиці на засланні. Дуже швидко виконував свою норму, допомагав іншим.

В університеті тоді вже були арешти. Заарештували Гриця Гайового, однокурсника Чорновола. Декого арештовували за доносом викладачів, студентів.

У нашій сім'ї 1937 року був репресований рідний брат батька, очевидно, за так звану “справу СВУ”, тоді цю справу приписували багатьом. Батькові доводилося переїжджати з села в село (жили на Черкащині), бо директори шкіл не хотіли мати вчителя, у якого репресований брат. Про це нам батьки майже не говорили — боялися.

Часто згадували, що в ті роки у багатьох напихати висіла торбинка із сухарями, шматком сала, бо, коли приходили людину забирати, збиратися не давали. Якось уночі засвітила фарами машина у вікна, мати з батьком почали прощатися, діти кричали. А

виявилося, що то хтось просто приїхав до сусідів. Батько бачив, що син росте розумним і вже тоді боявся за нього. В'ячеслав із дитинства дуже багато читав, усе, що можна було тоді дістати. Загалом дитинство у брата було як у всіх, його життя стало невіддільним від політики пізніше. Таких людей у нас багато, просто не в усіх так склалася доля, навіть у

На фестивалі “Червона рута”. 1991 р.

тих, хто постраждав, сидів у в'язниці за українське питання. Однак брат відрізняється від інших тим, що, поставивши собі мету, ішов до неї, нікуди не звернувши. Він не написав жодної покаєнної заяви. Як би не розвалювали Рух, лінія Чорновола була чітка. Був стратегом і тактиком. Свідомо обрав політику на протигагу друзям-однодумцям, які мали інший фах — літератори, філософи (Світличний, Дзюба, Сверстюк).

Коли 16 липня 1990 року була прийнята Декларація про державний суверенітет, він дуже радів. А 24 серпня, коли Верховна Рада проголосувала за незалежність, радості такої в Чорноволі вже не було, бо розумів, що комуністи проголосували під тиском ГКЧП, що боротьба не припиняється і буде довгою й важкою, кінця їй не видно.

— **Ви були і сестрою політв'язня, і сестрою Героя України. Не кожному випадає таке пережити. Як Вам велося у цьому статусі?**

— Я відкриваю для себе Чорновола щодня. Мені здавалося, що брата добре знаю, в нас були теплі стосунки з дитинства, я весь час їздила до нього на побачення, коли був ув'язнений, хоч тих побачень було дуже мало, його постійно за щось карали. А він переймався моєю долею, дуже хотів, щоб я вчилася. Допомігав підготуватися до університету. Глядів

мене змалку, бо дитячих садочків тоді не було. Усе життя, навіть коли він був у таборах, я відчувала його підтримку. З ним я нічого не боялася. Коли 1972 року В'ячеслава заарештували, нас із Атеною затримали на три дні, я героїчно трималася, думаю, що зараз так би й не змогла. Різко відповідала на запитання, мовляв, ніякого

“Українського вісника”, ніякої друкарської машинки не бачила, не знаю, хоч усе було навпаки. Нас з Атеною тоді затримали, щоб шантажувати Чорновола. Коли він про це дізнався, на знак протесту оголосив суху голодовку. Весь світ тоді вже знав про Чорновола, і нас випустили.

Останнім часом, коли він уже був депутатом Верховної Ради, я боялася зайвий раз йому зателефонувати, щоб не заважати працювати. Зверталася до нього лише у важливих справах. Але знала: він є, і в будь-яку хвилину мені допоможе.

Його загибель була для мене трагедією. Я, звичайно, розумію, що це не просто ДТП, що це було підлаштовано. Рух був сильною опозицією і заважав тим, хто хотів ловити рибку в каламутній воді, щоб робити все, що завгодно. Нині це якраз і маємо. Загибелі Чорновола передував розкол Руху, що також робилося навмисно, хоч дехто підіграв цьому, на мою думку, несвідомо.

Чорновіл за часів незалежності був до влади у конструктивній опозиції. Якщо дії президента були корисні для країни, то Рух це підтримував. Якщо ні — не підтримував. Засуджував ті дії, які були на шкоду державі.

Раніше я дуже обурювалася на дії тих людей, хто свідомо чи несвідомо розколював Рух, викидала квіти й вінки, які приносили на могилу “розкольників”. Зараз почала мислити трохи іншими категоріями, об'єктивніше. З 1999 року осмислила й своє життя, і його, бо переді мною лягли його твори, і я бачу, чого він вартий.

— **Дванадцятий рік справу загибелі Чорновола то закривають, то поновлюють. Ось і тепер — ексгумація...**

Шістдесятники в гостях у Євгена Концевича (на фото в центрі) в Житомирі. Зліва направо: Ніна Марченко, Людмила Семикіна, Ірина Жиленко, Михайліна Коцюбинська, В'ячеслав Чорновіл, Атена Пашко, Святослав Васильчук. 1994 р.

ЧОРНОВОЛА ЩОДНЯ

на ексгумацію: спочатку до старшого сина Андрія, який нібито погодився, до Тараса...

Я від самого початку була категорично проти — не могла допустити оцього знущання ще й над прахом, досить, що з нього знущалися ще за життя. Адже якщо навіть доведуть, що добивали — хіба скажуть хто? Чи назвуть замовників? Я дуже часто буваю на могилі — через день, найбільше через два, прибираю, міняю квіти. Жоден, хто там був, не сказав, що це ДТП, усі кажуть: вбили!

Події ж не просто розвивалися, ще на початку мені сказали: з часом усіх свідків тієї події не стане, їх приберуть. Так і сталося. Коли велось слідство за Ющенка, добилися ексгумації тіла одного зі свідків, що помер нібито від інфаркту. У нього в кістках знайшли отруту, яка перевищує в тисячі разів допустимі норми.

Ми з Аленою написали вже три заяви до Генпрокурора Пшонки, що категорично проти ексгумації тіла Чорновола.

Не знаю, чи пережила б усе це, якби на мене не “звалилися” твори Чорновола. Я настільки його любила, не могла зрозуміти: його немає, а всі ходять сміються, живуть нормальним життям. А він же боровся за всіх. Україна для нього — це було не якесь загальне поняття, це кожна конкретна людина. Наприклад, я оцінюю своїх односельців з Вільхівця дуже реально. Бачила, як вони у ті часи знущалися з моїх батьків: “От, медаліст, у тюрмі сидить...” І мама плакала. Щире співчуття висловлювали, може, кілька людей. Потім валилася наша хата у Вільхівці, яку передали державі під музей. Он у Криворівні, наприклад, створили вже п’ять музеїв у селі. Громада робить усе самотужки, а потім ставить владу перед фактом. А тут — вальється хата, на той час уже не дисидента, а депутата Верховної Ради, Героя України. Нібито кожен земляк повинен пішатися. Небагато героїв у кожному селі. А всім байдуже.

Славко відчував земляків по-іншому. Розумів кожную людину — з її болями, радощами. Він мені казав: “Валю, настануть трішечки інші часи, кращі — стануть іншими й ці люди. Вони такі обездолені, усе життя — злидні, голодовки”. Він був великий оптиміст, романтик.

Маю цікаве спостереження. Поруч, за 4 кілометри, невеличке сусіднє село Гусакове, там я народилася. Там був сильний повстанський рух, звідти були козацькі ватажки, це було козацьке село. А Вільхівець — кріпацьке. Там у людях зберігся козацький дух, а у Вільхівці — кріпацький. Ці селяни звикли коритися — так і до цього часу. Змирилися із теперішньою владою, бояться голови сільради, будь-якого начальничка. Цей страх у генах. А в Гусаковому — не бояться. Там школа малесенька, восьмирічна всього 50 дітей. Директор цієї школи часто запрошує нас на чорноволівські заходи. Там дістають його твори, листи тощо. У Вільхівці майже нічого подібного не роблять. Правда, нарешті музей відкрили, хоч екскурсії проводять у веранді! Там ще роботи й роботи... Хоч насправді нині

щось зробити нелегко, фінансування немає ніякого.

— *Говорите, що пережили трагедію завдяки тому, що на Вас “звалилися” твори брата. Як це сталося? Що вже вдалося видати?*

— Коли В’ячеслав загинув, ми почали впорядковувати його творчу спадщину. Багато матеріалів я знайшла у Львові. Але навіть не думала, що стану упорядником усіх творів.

Чорновіл ще за життя хотів, щоб його томик “Літературознавство” упорядкував Василь Яременко. Але той був постійно зайнятий, написав лише передмову. Я спочатку не наважувалася взятися за цю складну роботу. Потім подумала: “Якщо не я, то хто?” Так і роблю. Звернулася за порадою до Михайлини Коцюбинської, світла їй пам’ять. Вона мені пояснила нюанси, допомогла. Ми вирішили видати все.

Ця робота непроста. На щастя, В’ячеслав мав звичку нічого не викидати: знаходжу дуже цікаві чернетки, записки тощо.

Тим, хто вивчатиме історію України, однозначно стануть у пригоді праці Чорновола, бо це — документи, історія України. У другій половині минулого століття і на початку незалежності немає України без Чорновола і Чорновола без України. Якби події не відбувалися, він там був. Йшла боротьба у 1960-х роках — Чорновіл один із шістдесятників. Коли 1964 року почалися арешти шістдесятників — Чорновіл відкрито виступив на їх захист. Тоді написав “Правосуддя чи рециди-

ся далеко не всі — їх вилучали. Але навіть ті листи, що зникли, В’ячеслав скрупульозно зареєстрував у зошитах (коли й кому він писав, від кого отримував і короткий зміст).

Це дуже цікаво. Дізнаєшся про несподівані речі. Наприклад, коли нищили УГС, тодішня українська влада часів Шербицького вирішила посадити політичних в’язнів до кримінальних, “двох зайців убити”: мовляв, у нас політичних в’язнів немає, одночасно сподіваючись, що кримінальні самі з ними розправляться. Якутська прокуратура була такими діями українського КГБ дуже незадоволена. У якутів є національна гордість, вони співчували тим, хто відстоював свій народ, свою націю. Про це відверто говорили Чорноволу, коли він там відбував ув’язнення. На прохання прокурора Якутії його умовно звільнили, але без права виїзду в Україну до кінця терміну. Він працював на заводі в Покровську, недалеко від Якутська. І на вихідні їздив у якутський архів, досліджував матеріали про Грабовського, де той був на засланні. Ці дослідження унікальні. Бо ніхто з літературознавців у якутський архів не добрався.

Чорновіл спростовував поширену думку, що Грабовський був марксистом. На засланні, де був Грабовський, справді були марксистські гуртки, обговорювали праці Маркса. Грабовський там був. Але жодного разу з цього приводу своїх думок не висловлював, тому немає підстав робити висновок, що він був марксист-

В’ячеслав, Борис та Валентина з батьками. 1950 р.

ви” і “Лихо з розуму”. Почав видавати “Український вісник”. Потім був ув’язнений, і там не переставав боротися. Чорновіл — це наша історія. Я говорю зараз навіть не як про брата, за ці роки проаналізувала його твори, це — правдиві документи. Якщо він, наприклад, давав комусь інтерв’ю, завжди сам вчитував, ставився до цього дуже серйозно.

Доводиться робити багато коментарів. Адже те, що й так зрозуміло моїм ровесникам, для наступних поколінь буде зовсім новою інформацією. Багато довелося працювати над словником імен у листах, їх сотні, розшифровувати, хто ці люди. Він написав книжку про події в таборах, але вона зникла. А в листах збереглося багато даних про ті часи, про людей. Хоч і листи зберегли-

том, революціонером-демократом. Мені шкода, що ніхто з літературознавців від 2002 р., коли вийшов цей том, не прореагував на ці факти. У листуванні Грабовського є багато прізвищ. Чорновіл їх розшифрував, але встиг не все. Я вирішила закінчити цю працю, доповнити іменний покажчик. Працювала у бібліотеці Вернадського з історичними журналами того періоду на кшталт “Каторга і ссылка” тощо. Пошукова робота дуже цікава, часом щось знаходиш зовсім несподівано, коли й не чекаєш. А це така радість!

Уже видано шість томів, сьомий на підході. У першому томі — праці з літературознавства, у другому — “Правосуддя чи рецидиви терору” і “Лихо з розуму”. Далі — “Український вісник”,

Валентина та В’ячеслав. 1988 р.

який він редагував, там були і його статті. “Український вісник” вирішили надрукувати повністю, оскільки на той час, коли треба було робити це таємно, це була справді пекельна і дуже небезпечна праця. Четвертий том (дві книжки по тисячі сторінок) — листування. У п’ятому томі публіцистика, документи і матеріали його справи 1972 року, у шостому — матеріали 1985—1990 років, тобто повернення із заслання, у сьомому — матеріали 1990—1992 років. Зараз опрацьовую матеріали 1992—1995 років.

— *Чи належно оцінила наша держава подвижницьку працю Чорновола, чи допомагає видавати його спадщину?*

— Держава майже не допомагає. Ще в листопаді минулого року я здала матеріали на сьомий том до видавництва “Смолоскип”, яке опікується виданням творів. Але подзвонили з Держкомвидаву і запропонували подати том на комісію, можливо, друк оплатить держава. До середини березня складали списки видань за державною програмою. Коли нарешті їх побачили — книжки Чорновола не було. Нам виділили гроші лише одного разу — на третій том. Інші видаємо за сприяння Міжнародного благодійного фонду В’ячеслава Чорновола, голова якого Алена Пашко.

Ми начебто маємо незалежну державу, у якій влада повинна шанувувати людей, які боролися за незалежність, та ще й в часи незалежності трагічно загинули. Але складається враження, що у нашій владі представники якоїсь іншої держави. Навіть на кладовищі депутатів Чорновола квіти від Верховної Ради поклали лише раз. Коли треба галочку поставити — може з’явиться вінок від якоїсь політичної сили.

Мене це не дуже й хвилює. Тішить, що люди В’ячеслава не забувають. Я це чую постійно, коли буваю на кладовищі. Діляться з В’ячеславом квіткою, яку несуть до своїх родичів, цукерки кладуть, записки. Перші роки по загибелі мені було навіть моторошно, коли їх читала. Люди зверталися до нього як до живого: “В’ячеславе Максимовичу, Вас

так не вистачає, Ви так потрібні сьогодні”. Я божеволіла біля тих записок. Вірші присвячують, жінка з Житомира на десятиріччя з дня загибелі Чорновола вишила рушник. Пам’ять про нього в народі живе.

Люди з жалем говорять, що нема Чорновола, що якби він був, то ситуація в нашій державі була б іншою. Думаю, що це так і є. Знаю, що країна розкрадена, рай земний тут зробити важко, але в тому, що він намагався б змінити ситуацію, що його слово звучало б у Верховній Раді, до нього мусили б прислухатися — знаю точно. Він умів агітувати людей, умів, як говориться, “оволодівати масами”. Згадую, коли в президентську кампанію 1991 року він їздив на Черкашину, у Смілу. Початок незалежності, думки ще були різні. Коли він вийшов на сцену, люди шуміли. Чорновіл лагідно усміхнувся й сказав: “Люди добрі, та ми з вами цивілізована нація, чи ні? Давайте я скажу, що маю сказати, а потім відповім на всі ваші запитання”. Зал одразу затих, хоч він нібито не сказав нічого особливого. Він викликав у людей довіру. Навіть на Донбасі, де в містах знищили все українське, люди йшли на зустріч, із ним, його слухали. Деякі колективи з Донбасу навіть висували його на пост президента. Шахтарі, до речі, на той час були найсвідомішими людьми, страйкували, відстоювали свої права. І тому сьогодні він намагався б щось робити, згуртовував людей. Переконана — і від однієї людини багато залежить. Це була саме така людина.

Із часом біль від втрати затьмарюється щоденними турботами. Вважаю, що найважливіше, що я зроблю в житті, — упорядкую його твори. У нас, звісно, є редакційна рада, але основний тягар на мені. Уже майже всі матеріали зібрані, ми спланували десять томів. Потім можна буде відібрати найважливіше, зробити вибране.

Спілкувалася
Надія КИР’ЯН
Фото з архіву
Валентини ЧОРНОВІЛ

— *Пане Кириле, здається, двадцять років тому Ви подалися за кордон? Як почувалися? Думки залишитися там назавжди не було?*

— Пробув там дев'ять місяців, хоча планував місяць-півтора, на канікули (бо працював тоді солістом у Рівненській філармонії). На запрошення моєї двоюрідної тітки, яка проживає у Міннеаполісі. В Америці я адаптувався до їхнього життя, мені було там легко і просто. І жодної ностальгії (адже виїжджав ще тоді, коли був Союз). Я не відчував себе якимсь вторинним чи неповноцінним — почувався як риба у воді. Чому? Американці динамічніші, приязніші, відкритіші, здебільшого професійніші за нас, завжди готові до співпраці. Оскільки я скрипаль і в мене все життя було професійне виховання, то бар'єр між нами не було. Для них слово “профешнл” означає найкращий. Вони таких шанують і намагаються самі відповідати тим високим стандартам. У їхній психології на рівні інстинкту є оптимізм, довіра, що мені імпонує. Цю особливість я відчув ще в літаку, хоча екіпаж був не американський, а західноєвропейський.

— *У “західняків”, я б сказав, децю відмінна психологія. У своїй вдачі мають спільне з названими Вами рисами. А головне — власної гідності їм не позичати. Ви ж родом зі Львова?*

— Так, але я прожив там усього п'ять років. Батьки переїхали згодом у Київ, на прадідівську землю. І одразу, вже в дитсадку, був проблемою — з мовою. Як будь-яка нормальна інтелігентна родина ми спілкувалися рідною, українською. Виховательки, діти косо поглядали. Навіть із мамою “беседи” проводили: мовляв, що це у вас за “ребйонок”. З однолітками теж не одразу порозумівся. У нашому дворі був такий Саша Компанієць, то за мою українську мені від нього неодноразово діставалося. Гадаю, то була навіть не ненависть до українства, а ксенофобія. Це те, що й сьогодні щедро культивується і в родинах, і на рівні держави.

— *Ідея створення Фонду імені Вашого діда — Кирила Стеценка, то результат поїздки до Америки? Чи батько підказав?*

— Ні, це було окреме рішення. Батько вже не застав розвалу Союзу, бо помер за п'ять років до здобуття Україною незалежності. Але культ діда, його творчості звичайно був присутній у родині. Замовчати його й тодішня держава не могла. Пам'ятаю 1982 рік, коли відзначали 100-літній ювілей Кирила Стеценка. З-за кордону приїхала навіть сестра Анна Стеценко-Гбур-Невен, тьотя Нуся, як ми її називали. Було їй тоді за 90, але вона всюди тоді побувала з нами: у с. Квітки на Черкащині, де народився дід; у Тиврові на Вінниччині, де він працював; у Веприку на Київщині, де закінчився його земний шлях. У Києві, у філармонії, було організовано непоганий концерт із творів Кирила Григоровича. Усе було організовано й трималося, по суті, на ентузіазмі свідомих українців, зокрема, Платона і Георгія Майбород, Віталія Кирейка, Анатолія Мокренка та інших. У Тиврові ініціатором створення місцевого музею Кирила Стеценка став місцевий фотограф Володимир Очеретний, він зробив, здавалося б, неможливе. У Веприку на Фастівщині такою людиною став Володимир Косовський, поет, ві-

КИРИЛО СТЕЦЕНКО: «НЕ БІЙМОСЬ БУТИ ГІДНИМИ...»

Генетики стверджують, що онуки, як правило, вдаються і зовнішністю, і вдачею у своїх дідів-бабусь. Кирило Григорович Стеценко (1882—1922), 130-річчя якого відзначатимемо наступного року, був геніальним творцем української музики. Талановитий композитор, хормейстер, педагог, критик, невтомний державний, церковний і громадський діяч залишається й понині яскравою особистістю в історії національної культури. Він прожив неповних сорок. Пізнаючи його нелегкий, подвижницький шлях, його творчість на науковій конференції, організованій Фондом ім. Кирила Стеценка і музеєм його імені у Веприку Фастівського району на Київщині, познайомився з його внуком, теж Кирилом, але Вадимовичем. Він залишився вірним дідовому покликанню, так само, як і його ідеї: він композитор, талановитий скрипаль, викладач. Є й прикмети нашого часу — Кирило Вадимович завідувач кафебри менеджменту шоу-бізнесу Національного університету культури. Він беззастережно вірить, що в України є майбутнє...

домий громадський діяч, подвижник української ідеї, і взагалі, — яскрава особистість.

Та в кінцевому результаті все залежало від так званих “директивних органів”: якщо вдавалося добитися у них дозволу, то вони й фінансували. Пригадую, музей-архів літератури, що біля Софії Київської (у його приміщенні колись була бурса, в якій навчався Кирило Стеценко) вирішив і собі долучитися до заходів. Перед концертом у фойє філармонії спробували розгорнути виставку, присвячену ювіляру. Не дозволили. Ось так...

— *Ще більшою мірою, гадаю, зазнавала цензури й контролю сама творчість Кирила Стеценка, так само як правда про його життя і діяльність...*

— За часів Советського Союзу не можна було не рахуватися з таким відомим композитором, із його значенням і внеском в історію українського мистецтва. З іншого боку, було заборонено акцентувати на його національно-патріотичній позиції. Все, що пов'язувалося з його діяльністю в часи Української революції 1917-го й потім, було “забуття”.

Патріотична творчість його також була закрита, особливо та її частина, що пов'язана з Українською Автокефальною Православною Церквою, “Просвітою”. Що лишалося? Лишалися музично-драматичні твори, романи і хорові твори на слова Шевченка, Франка, Лесі Українки. У 60-х роках було видано п'ятитомник (у шести книгах) творів Кирила Стеценка за редакцією Тичини й Кирейка. Там, зокрема, не були надруковані “Вкраїно-мати, кат сконав”, “Живи, Україно!” та інші.

Мало-помалу інформація про Стеценкову шедевральність просочувалась у мистецькі кола. Все більше й більше з'являлася спокуса у хормейстерів виконувати його церковну музику. І першою музикою, яку почали виконувати, були його колядки й щедрівки — їх у нього 50. Спочатку виконувалися поодинокі. Пальма першості належить хору під керівництвом безпосередньо Іконнікова і його асистента. Вони навіть спромоглися у той час записати колядки й щедрівки Стеценка на фірмі “Мелодія”.

Прямих заборон не було. Це був той період, коли українці по-

Онук Кирила Стеценка, Кирило Вадимович

чали трішечки цікавитися власною історією, народними обрядами, звичаями. Багато в чому сприяв тому рух шістдесятників. Почали співати найпопулярніші пісні. До речі, нині, як і раніше, так само не співають його переважно заборонених колядок і щедрівок. Це певна ментальна проблема. Але то окрема тема.

— *Але все ж таки: чому?*

— Це психологічна проблема постсовєтська, постсовкова будь-якої нації, що була під п'ятою Москви. Це типова риса рабів, борони Боже, нікого не хочу образити. Бо вільна людина, яка є володарем самому собі, має власну гідність, не боїться робити щось нове, оригінальне, креативне. З іншого боку, очевидно, комусь бракує професіоналізму. Я не можу щось подібне закидати таким відомим капелам як “Київ”, “Київські фрески”...

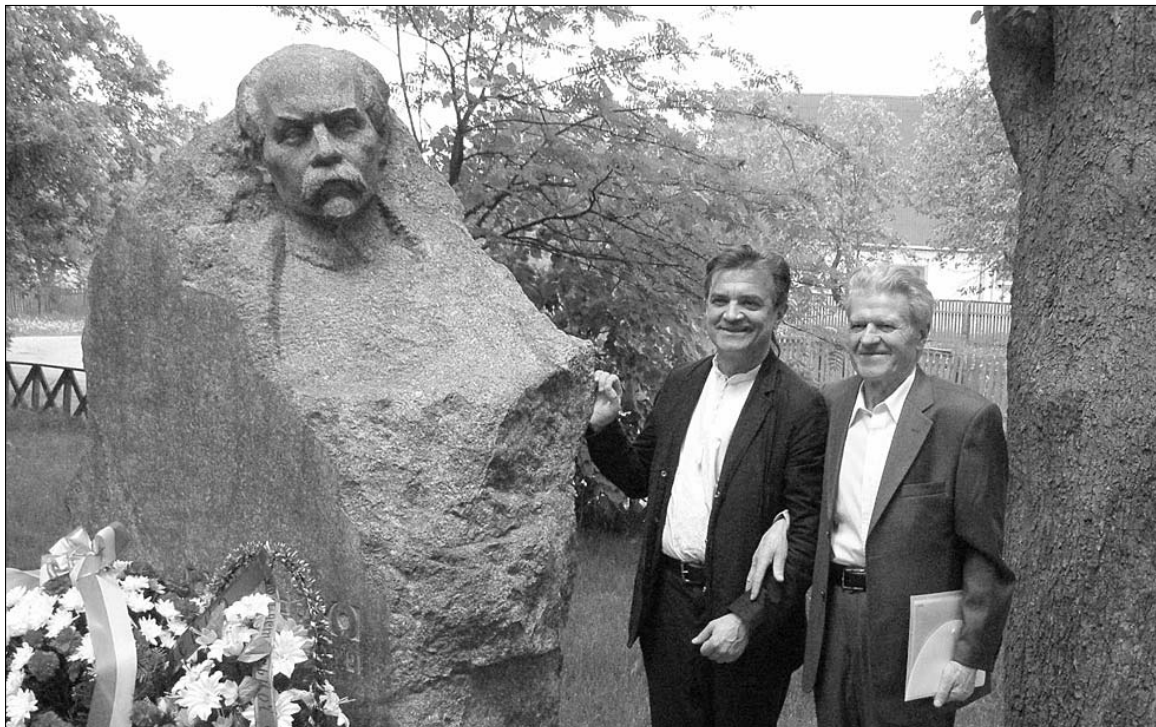
Коли Україна стала незалежною, думав, що все зміниться. А воно не змінюється, якщо не сказати — багато в чому стало ще гірше. Чому? Я розумію, що кожен шукає місце під сонцем. І де шукає? Правильно, на Заході! Йому

треба сподобатись. Тому, щоб нас визнали й погладили по голівці, що можемо співати і виконувати музику їхніх композиторів, ми представляємо не своє, не менш талановите, а інтерпретуємо Верді, Моцарта, Баха тощо...

— *І забуваємо елементарну істину, що ми цікаві навколишньому світові своїм неповторним, оригінальним, ні на кого і ні на що не схожим, не скопійованим безталанно з чужого культурним продуктом. А потім ще й дивуємося, чому нас не хоче сприймати цей світ...*

— Так, у нинішньому світі треба бути самим собою, робити зухвалі, якщо хочете, кроки. Треба всюди і всім, друзям і недругам, на найвищому рівні показувати інший світ — **український**. Треба не боятися бути гідним і сміливим! Це не стосується відомих хорів, нині суших в Україні. Якщо взяти, наприклад, політику Миколи Гобдича (хор “Київ”), то в нього взагалі грандіозний проект життя: явити світові 1000-ліття української духовної музики в усій красі й неповторності. Він уже видав майже 30 компакт-дисків, а в плані — 50. Хто не розуміється, скажу: це робиться не менше як за 50 років! Свого часу відкрив Україну Європі Олександр Бондаренко з хором “Фрески Києва”. Вони були першими, взяли на себе місію поширення української духовної музики у світі, причому на найвищому мистецько-виконавському рівні. Виступали в країнах із давніми і розвиненими хоровими традиціями, насамперед у країнах Бенілюксу, Великобританії. Стара, пихата Європа зацікавилася їхнім талантом і талановитістю наших композиторів.

Подібних прикладів можна навести безліч. Принагідно згадаю, що учителем відомих хормейстерів був Павло Іванович Муравський. Саме Муравський був першим виконавцем “Панахиди” Стеценка. Тої славнозвісної, про яку Олександр Кошиць писав, що це музика геніяльна і визнавав всю унікальність цього твору. Власне, Павло Іванович готував її (а присвячена вона автором М. В. Лисенку) на 100-річчя Кирила Стеценка.

Кирило Стеценко і Євген Товстуха біля пам'ятника на могилі Кирила Григоровича Стеценка у день проведення наукової конференції в с. Веприк на Фастівщині

— Чи правда, що цей твір *стоїть в одному ряду з такими світовими шедеврами як “Реквієм” Моцарта чи Верді?*

— Розумієте... Що таке панахида? На Заході це традиційно реквієм. Вершин, як жанру, сягнули композитори, яких ви назвали. Можна ще додати сюди твори російської музики Рахманінова, Танеєва та інших. Але проблема української церковної музики в тому, що того ж таки Стеценка не можна було виконувати у філармоніях чи будь-яких інших концертних залах. Це — справді духовна музика. Ви можете собі уявити там специфічну партію з присутністю священника, дяка, крім храму? Ще одне — мова. Моцарта виконують німецькою, Верді — італійською, Рахманінова, Танеєва — російською. А де було донедавна виконувати Стеценка українською?

— *Стривайте, стривайте! А хіба нині у храмах Української Православної Церкви не можна? Це ж божі, херувимські співи...*

— Кепкуєте? Та російських попів як чорта перед хрестом корчить, коли вони чують нашу рідну українську мову, хоча багатьом із них вона своя, материнська. Але тоді ми сподівалися, що хоча б на 100-літній ювілей дозволять. Хоча знали наперед, що це буде неможливо. Бо стандарти для російської культури одні, а для української — інші. Тому-то московська церква забороняє нашу мову в церкві. А тоді й поготів, бо крім усього іншого Стеценко у них проходив, як і в КГБ — “українським націоналістом”.

— *Тобто, підхід московського “плаща і меча” і її ж “хреста і каддила” до українця, навіть найгеніальнішого, навіть тоді, коли він несе людям духовну досконалість, однаковий?*

— Однаковісний. Тому церковна музика діда багато років не могла дійти не лише до українців, а й світу. А тоді, 1982-го, вчинили так. Поет Дмитро Павличко написав нові слова, тільки щоб той твір міг прозвучати у філармонії. Слово “Бог” і вся служба Божа були замінені словами “Всесвіт” і т. д. Тобто ті ж самі ідеї, тільки передані світською мовою, висловлені метафорично. А композитор Леся Дичко зробила концертну редакцію, дещо скоротивши твір. Загалом убгали в 45 хвилин. Зробили все, аби він прозвучав. І прем’єра відбулася в Будинку органної і камерної музики. Всупереч усьому це був справжній фурор. Зауважте — було це при Союзі. Сьогодні, повірте, не на багато краще...

— *Після діда залишилися ескізи задуманих, але не закінчених ним творів. Ніколи не виникала спокуса самому взятися до їх завершення?*

— Ні, я над цим якось не думав. По-перше, родинні зв’язки ще не підстава, щоб це робити. По-друге, я скрипаль, професор. А те, про що Ви задали, стосується музично-драматичних творів. Зокрема музики до трагедії С. Черкасенка “Про що тирса шелестіла” та деякі інші. У мене на це рука не піднімалася. Щодо реконструкції деяких творів, то цю роботу зробив Микола Гобдич. І якраз тих, які вважалися безповоротно втраченими. Це “Вінчання”, яке написано для мішаного акапельного хору. Воно було в каталогах, але ніхто не знав де. А виявилось, твір був — шоправда, не підписаний — в архіві Національної бібліотеки АН України ім. Вернадського. І там же були закінчені твори, фрагменти сценічної музи-

ки, музики до п’єс. Були і херувимські, але не всі. Немає 2-ї. Решта, 1, 3, 4, 5, 6 в каталозі є. Кирило Стеценко, якщо у творі переходив середину, то обов’язково закінчував. А якщо тільки починав, то...

— *У планах Фонду є наміри активніше пропагувати творчість Кирила Стеценка, а відтак і культуру України за кордоном? Тобто, проводити якісь масштабні акції з метою просування української національної культури на ринках Західної Європи, Північної Америки...*

— Насправді, Стеценко давно там присутній. Щодо Фонду, то він може робити такі речі тільки через державу. Бо йдеться про сучасний світ, а не про якісь партизанські рейди. Але якщо наша держава не здатна позиціонувати себе як незалежна країна у світі, серед міжнародного співтовариства, то яких ініціатив ми можемо від неї чекати. Запитаєте: чому так?

Усе тому ж. По-перше, у вищого керівництва відсутня добра воля і розуміння важливості місії культури. По-друге, воно живе стереотипами початку ХХ століття, внаслідок чого ментально й інтелектуально не здатне зрозуміти інформаційних технологій ХХІ-го.

І якщо я кажу, що Стеценко присутній у чужій стороні, то не завдяки нашому Фонду, а тим більше державі. З України Фонд як благодійна організація не може робити те, що можна робити там. Я наведу приклад: Павло Гунько, співак-баритон із Великобританії, батько якого українець, а мати англійка. Він загорівся ідеєю видати українські романси. Не знаю, скільки загалом він може видати. Почав із Стеценка. Для цього він переїхав до Канади, створив там товариство “Леополіс”. Зібрали вони приватні кошти на випуск двох компакт-дисків, куди записав півсотні романсів. Виконавці, крім самого Гунька (баритон): бас, тенор плюс один віолончеліст і — піаніст. Майже всі романси він виконав дуетом. Одне слово, всі ці романси видані коштом канадського уряду. Таким же чином видав чотири компакт-диски Миколи Лисенка, які розійшлися із великим тріумфом. Треба зауважити, що всі виконавці — неукраїнці, або частково. Як це вдається?

Річ у тім, що у багатьох країнах існує законодавчо закріплена практика так званих доповнювальних грантів і сповідування політики мультикультуралізму. Якщо громада збрала на якийсь культурний захід, скажімо, 100 тис. канадських доларів, то 50 відсотків додає ще й держава. Зберуть мільйон, стільки ж докладе й вона.

Нашим державним очільникам цього не збагнути. І справа навіть не у відсутності патріотизму. Вони взагалі не тямлять, не розуміють значення культури. Рівень їхньої освіти на рівні 50-х років минулого століття, мислять індустріальними категоріями. У них відсутнє системне, стратегічне мислення. Тому в мене нема жодної надії на них, а відтак і на державу. Фонд міг би багато-чого зробити у царині популяризації українських національних надбань музично-хорового мистецтва через творчість Кирила Стеценка. Але для того треба виїжджати йому за кордон. На сьогодні ж у нас непочатий край роботи тут, в Україні. Тому єдина надія — на власні сили. І на підтримку української громадськості.

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

«ЙОГО ОБЛИЧЧЯ ЗНАЛИ ВЖЕ МІЛЬЙОНИ...»

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

Тож днями у Галереї мистецтв імені Олени Замостян НаУКМА відзначали 70-річчя видатного українського кіноактора, кінорежисера і сценариста Івана Миколайчука. На свято завітали доктор мистецтвознавства Вадим Скуратівський, кандидат мистецтвознавства Ольга Ямборко, народна артистка України Марія Миколайчук, співробітник Музею національної кіностудії Довженка Раїса Прокопенко та інші. Ведучою була кінознавець, керівник Центру кінематографічних студій НаУКМА Лариса Брюховецька.

На жаль, на свято не змогла приїхати Йоанна Левицька, авторка книжки “Повернення до коріння. Українське поетичне кіно”, презентація якої відбулася на заході. Це вісімнадцята книжка, яка вийшла у серії “Бібліотека журналу “Кіно-Театр”. Польська дослідниця, побачивши свого часу українські фільми поетичного кіно, настільки перейнялася і захопилася ними, що почала детально досліджувати український кінематограф. Адже у Польщі немає такого феномену як поетичне кіно. Книжечка невеличка за обсягом, але дуже вагома за змістом. Вона дає неабияку поживу для роздумів. “Я вважаю, що це крок уперед, порівняно з тими дослідженнями, які вийшли в Україні, — звернулася Лариса Брюховецька. — Цінність цієї роботи у європейському підході. Левицька намагається дійти до глибин, до фундаментальних цінностей, на основі яких і виникли ці фільми. Вона спирається переважно на дослідження польських науковців, які вивчають традиційні культури, характери, їх смисл, цінність і актуальність”. Тож завдяки цій праці ми можемо дізнатися теоретичну базу, яка вкрай необхідна для українських науковців. Цікаво, що дослідниця поставила її у контекст соціально-політичного руху 60-х років. Це було національне піднесення, відродження усіх сфер культури і, безперечно, кінематографа. Іван Миколайчук опинився у центрі цього відродження.

Журнал “Кіно-Театр” оголосив підсумки конкурсу на краще есе, дослідження, присвячене Івану Миколайчуку. Другу премію отримала студентка ІІ курсу Києво-Могилянської академії Наталія Сосницька за аналітичну статтю “Акторська майстерність та природа харизматичності. Іван Миколайчук — актор”.

Народна артистка України Марія Євгенівна Миколайчук повідала, що родинний архів зберігає вдома — це і сценарії, і фотографії, і листи. Незабаром запланований до друку фотоальбом “Іван Миколайчук. Магія любові”. “Мені дуже хотілося б, аби ви приїхали в цей музей, де народився Іван, щоб поспілкуватися з його душею. Він заслуговує на це. Іван завжди казав: “Я селяк, родом із села”. А потім він зрозумів, яке це щастя. Те багатство обрядів, пісень, натхнення, духу сільського, яке він увібрав у себе, завжди допомагало у створенні фільмів, — продовжила дружина Івана Миколайчука. — Я вважаю, що це народний актор не за званням, а за духом”.

Іноді можна почути, що кіно треба дивитися, але не варто про нього писати. Виникає запитання: “А для чого ж тоді створюється кіно?! Для зомбування чи для роздумів?”. Справжнє кіно має спонукати людину до думок, співпереживань, почуттів. Саме до творців таких стрічок і належав Іван Миколайчук. Його роботи, як і сама акторська гра, завжди викликали живі емоції та бажання думати. Це — властивість найкращих творів українського кіно.

Марія Миколайчук вітає студентку ІІ курсу
Києво-Могилянської академії Наталію Сосницьку

Раїса Прокопенко принесла буклети до тих фільмів, у яких знімався Іван Васильович, нині вони раритети: “Кіностудія була рідним домом Івана Васильовича. Всі згадують про нього з великою теплою. Ми його називали “наш легінь” і дуже любили за доброту і сяйво душі”. Пані Раїса розповіла цікаву історію. Якось Іван Миколайчук зайшов до Костянтина Степанкова і Ади Роговцевої. А в цей час до них забігла сусідка. Ада Миколаївна дала їй два яйця і жінка

й зайти... Відкривають двері, а на порозі Іван із невеличким пакуночком. “Де ти був?” — питають. “У вашої сусідки. Я вітав із наступаючим Різдвом її і її синочка...” У цьому весь Іван Миколайчук.

Доктор мистецтвознавства Вадим Скуратівський у своїй доповіді наголосив, що Іван Миколайчук — то актор, який мав стратегію (спочатку інстинктивно, а згодом неінстинктивно) у напрямі до пояснення національного характеру і взагалі — людського характеру. “Мене вразила одна новела Юрія Іллєнка про Івана Миколайчука. Виявляється, його дуже цікавили психічно хворі, божевільні. Бо, на його думку, він володів особливою системою людського психологічного центру, вважав, що він міг би повертати цих людей до норми”, — ділився думками науковець. Іван Миколайчук намагався побачити щось найголовніше і в національному характері, і взагалі в людині. А уміння узагальнювати світ — це з акторами буває справді нечасто. Нездійснення української людини — це фатум українського народу. І цей фатум передав і віддав Іван Васильович від першої кінороботи до останньої. Його герої, як наголошує Вадим Скуратівський, геніально не здійснюються, а самому актору вдається здійснитися. І він це робив завжди віртуозно.

Вадим Скуратівський

Не можу оминати увагою однією виставку “Його обличчя знали вже мільйони”. Крокувала від світліни до світліни, заглядала в глибокі очі цього неперевершеного актора, і знову роїлися думки: “А чому в Києві немає меморіального музею Івана Миколайчука? Чому в столиці немає вулиці Івана Миколайчука?” Думаю, над такими питаннями варто було б замислитися Київській держадміністрації...

ПРО МОЖЛИВОСТІ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Лише рік залишився до початку найбільшої спортивної події в історії незалежної України — чемпіонату Європи з футболу, більше відомого як “Євро-2012”. Що, окрім власне спортивних змагань, може зацікавити іноземних туристів? Наскільки важливо сьогодні зберегти унікальні пам’ятки, створити туристичні маршрути до них, інфраструктуру, яка змогла б прийняти іноземних гостей? Які

Учасники “круглого столу”: Микола Череп, Павло Бабенко — координатор проектів НСКУ, Микола Яковина, Олександр Сулим

перспективи, місце та значення зеленого туризму в контексті підготовки до “Євро-2012”? Які напрацювання краєзнавців і просвітян знадобилися б у формуванні позитивного іміджу країни, в розвитку зеленого туризму? Відповіді на ці та інші запитання 3 червня в ІА “Укрінформ” намагалися знайти учасники “круглого столу” “Краєзнавство як фактор розвитку зеленого туризму в контексті “Євро-2012”, організованого спільно Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка і Національною спілкою краєзнавців України.

Нині в Україні 130 тисяч пам’яток взято під охорону державою. Такою кількістю історичних і культурних реліквій може похвалитися не кожна країна. Але лише чотири з них внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Пам’яткоохоронна справа в су-

часній Україні має більше проблем, ніж способів їх вирішення. Профільна державна інституція була нещодавно розформована, нагляд за переважною більшістю пам’яток здійснюють громадські організації, а то й окремі громадяни. В Україні аж 300 археологів (!),

які мають ліцензії на дослідження, “процвітає” “чорна і сіра” археологія... Такі невітні факти навели помічник виконувача обов’язків голови Державної служби туризму і курортів Олександр Сулим і президент Українського комітету Міжнародної ради з питань па-

м’яток і визначних місць Микола Яковина.

Відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка Микола Нестерчук зазначив, що, готуючись до “Євро-2012”, “Просвіта” буде сприяти ознайомленню туристів із пам’ятками, з важливими для українства місцями, відомими особистостями. Вже найближчим часом на цю тему будуть проведені організаційні наради з керівниками обласних об’єднань.

Про власний досвід організації і розвитку осередків зеленого туризму говорили президент парку “Київська Русь”, що на Київщині, Володимир Янченко і голова Петрушівського осередку Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму, що на Чернігівщині, Микола Череп. А представники НСКУ ділилися враженнями від відвідання багатьох пам’яток у різних кутках України, говорили про їхні проблеми, перспективи, про необхідність залучення науковців, пам’яткознавців, краєзнавців до створення на їхній базі туристичних осередків. Адже наша унікальна історична спадщина — досі невикористаний ресурс. І не лише в контексті “Євро-2012”, а й для виховання патріотизму, гідності, поваги до нашого минулого в кожному громадянину України. А чемпіонат Європи з футболу — це і виклики, і ризики, і шанси для України. Насамперед шанси розкрити потенціал унікальності кожного кутка нашої благословенної землі.

КРАЄЗНАВЧИЙ ПОРТРЕТ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Якщо заглибитися в історію нашого краєзнавства, то, на відміну від більшості європейських країн, які століттями вдумливо відстежують своє національне буття, українці не мали такої можливості, адже не мали власної держави. Тож про події, які відбувалися на нашій землі, писали здебільшого іноземці. Польські та російські урядники подавали історію з позицій своїх держав. Саме тому подекуди чи не єдиним джерелом українського національного краєзнавства стали народні перекази й легенди, пісні й думи, які передавалися від пращів до правнуків, продовжували жити в людській пам’яті навіть у роки лихоліть. У добу незалежності вперше з’явилася можливість неупереджено упорядкувати історію України з малих цеглинок — життєписів населених пунктів, дати їй наукове підґрунтя. Зараз існує чимало краєзнавчих досліджень, всіх перелічити неможливо. Із впевненістю можна стверджувати, що нинішнє краєзнавство — наймасовіша галузь книговидавництва в Україні.

Нещодавно товариство “Чернігівське земляцтво” у місті Києві презентувало столичний громадськості унікальне видання — “Сіверські скрижалі” (Краєзнавчий портрет Чернігівщини). Видання, що готувалося протягом трьох років, стало підсумком копійної роботи багатьох дослідників рідного краю — всенародної толоки сіверян.

Книга присвячена історії виникнення і розвитку міст і сіл Чернігівської області. Вона розрахована на масового читача, студентів та учнів, учителів середніх шкіл, краєзнавців, організаторів туристичної діяльності.

У довіднику описано населені пункти 22 районів Чернігівщини, міст обласного підпорядкування — Чернігова, Прилуки, Ніжина, представлені вичерпні характеристики районів.

Видання широко ілюстровано мапами, якісними кольоровими фото різних пам’яток історії та культури, архітектури, численних пам’яток видатним уродженцям і мешканцям області, чарівних живописних куточків Сіверського краю.

Книга “Сіверські скрижалі” стала настільною для чернігівців та вихідців з цього краю і вже нині її вважають раритетом у краєзнавчому середовищі.

Під час презентації книги, яка відбулася у приміщенні товариства “Чернігівське земляцтво”, з розповіддю про свою роботу над томом виступили автори та видавці. Із виходом книжки їх привітали заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації Віктор Тканко та заступник голови Національної спілки краєзнавців України Григорій Клепак. Працю чернігівських краєзнавців високо оцінив голова НСКУ академік НАН України, Герой України Петро Тронько. Він передав щирі вітання творцям нової біографії Чернігівщини і закликав їх до подальшої дослідницької співпраці на ниві вітчизняної історії.

Видання “Сіверські скрижалі” вийшло за загальною редакцією голови товариства “Чернігівське земляцтво” Віктора Ткаченка. Упорядкуванням і редактуванням зібраних матеріалів займався відомий поет, уродженець Сіверщини Леонід Горlach.

Матеріали підготував
Євген БУКЕТ,
фото автора

ПЕРЛИНА ІЧНЯНЩИНИ

М. Яковина мали бути переконливими: VIP-відпочинок і ділові контакти того ж рівня. Аби лиш інфраструктуру “підтягнути”! “Візити” ми чиновників з Кабміну тоді ж обмежилися. Зосередилися, здається, на реконструкції Палацу “Україна”, — гірко констатував автор ідеї “ошляхетнення” Качанівки початку 90-х. Тоді уряд Баварії ще давав грант для Качанівки, а британські ландшафтні архітектори називали заповідник одним із найкращих і найбільших територіаль-

так гендиректор сформулював кредо свого колективу. Він висловив переконання, що всі реставраційні роботи тут будуть закінчені протягом найближчих 10 років.

Краєзнавці вважають, що заповідник “Качанівка” — місце, що має надзвичайно великий потенціал. Край славиться “туристичним ареалом” — крім “Качанівки”, не бракує приваб і в Тростянці, Сокиринцях, Ічні, Густині. А зовсім поруч, на іншому березі Петрушівського ставу знаходиться най-

Господар “Соколиного хутора” Микола Череп

но збережених парків світу... Відтоді керівництво й колектив стабілізувалися. М. Яковина висловив переконання, що незабаром Качанівка дочекається внесення до Списку ЮНЕСКО.

Генеральний директор “Качанівки” Володимир Буренко вважає, що будь-яка увага принесе очолюваному ним заповіднику лише користь. Він навів дані, що ілюструють позитивну динаміку діяльності “Качанівки” за останнє десятиліття. “Рятує оптимізм!”, —

кращий на Чернігівщині осередок сільського зеленого туризму — “Соколин хутір”.

Господар “Соколиного хутора” Микола Череп у розшитій квітами чорній шовковій сорочці та червоних шароварах справив гарне враження одразу. Випускник Київського інституту туризму, який самотужки відновлював хату та обійстя, довів: сільський зелений туризм — не абстракція для сучасної України. Далекого 2000-го першим зрушив цю справу не лише на рідній Ічнян-

щині — прославився на всю Україну. Занехана Петрушівка, завдяки старанням односельців, перетворилася за десять років на маленький рай, оазу для душі й тіла.

Тутешні дива — це 9 садіб для проживання (дві етнографічні, бо 150-річні!), конюшня, міні-зоопарк, волейбольний майданчик і козацький тир, вигін для козацьких розваг і кінних виступів. А ще — козацька лазня, зимовий і літній шинок з автентичними стравами, кузня й гончарна піч. Криниці з журавлями, вози й плетні тини з горщиками. Акваторія Петрушівського ставу, яку орендував пан Микола, облаштована водними велосипедами, човнами та козацькою бойовою чайкою з промовистою назвою “Характерник”. Тут не лише проводять відпустки й медові місяці. На хуторі святкують традиційні українські свята, тут проходять етнофестивалі, творчі вечори, концерти й лекції для збагачення історичних духовних знань і відродження козацтва і лицарства, підняття військового духу козаків-оборонців рідної землі. Відвідувачів більше: з’їжджаються поціновувачі старовини — звісно ж, і з-за кордону, — літератори й художники, козаки й козачата...

Рік тому Микола Череп розпочав шкільний проект “Ічнянщина — слава козацька земля”. Розповідає про виникнення козацтва, про характерництво і лицарство, бойові мистецтва й етнографію, музейну та навігаційну справи, народні ремесла тощо. Часто відвідує Ічнянський та Прилуцький центри творчості дітей та юнацтва. Ініціював у середніх школах конкурс “Українське козацтво, лицарство та духовність”.

Мене вразив контраст між майже порожнім “музеефікованим” качанівським заповідником і надивовиж яскравим хутором, який створив петрушівський отаман. Уявилася Качанівка, якою керує Микола Череп — велична, велелюдна, яскрава... А чи не в цьому майбутнє?

Микола ЦИМБАЛЮК

Євгенія Мірошниченко... З цим іменем пов'язана одна із найяскравіших сторінок українського, а відтак світового оперного й вокального співу кінця XX початку XXI століття. Вона володіла унікальним за тембром і діапазоном голосом, що поєднувався з довершеною вокальною майстерністю і драматичним талантом актриси. Це талант, який з'явився, виріс і розцвів на українській землі, увібравши у свою душу найкращі співочі традиції своїх батьків-праділів, свого талановитого народу. Ім'я прими оперної сцени стоїть поряд із такими знаменитими на весь світ співаками як Оксана Петрусенко, Соломія Крушельницька, Борис Гмиря.

12 червня Євгенії Семенівні Мірошниченко виповнилося б 80. До цієї дати не дожила вона якихось два роки. У могили зійшов її прах, але дух її залишається серед нас, українців. Той дух, що кличе до творення великого і прекрасного, власної національної самобутності.

Життя її як провідна зірка для наступних поколінь. Селянська дівчина з Слобожанщини залишилася напівсиротою після війни — 1943-го на війні загинув батько. У ті важкі роки разом із старшою сестрою мати віддала їх у Харків у науку. Спеціальне жіноче ремісничче училище радіосправи було тоді на кшталт зони: заклад закритого типу, розквіт криміналу, військова дисципліна. Однак слюсарем-наладжувальником вона не стала...

Через художню самодіяльність, навчання у П. В. Голубева, вчителя Бориса Гмирі, участь у різних конкурсах і концертах Євгенія 1951-го вступає до Київської консерваторії. З цього часу все життя її пов'язано з Києвом. Педагогом у неї була М. Е. Донець-Тессейр, дружина Михайла Івановича Донця, корифея столичної опери.

Після перемоги на VI Всесвітньому фестивалі молоді у Москві (друге місце, перше — Белла Руденко) був конкурс вокалістів у Франції (Тулуза). “Учасників було 99 осіб, — згадувала Мірошниченко. — Серед творів, які я виконувала на конкурсі, варто назвати “Арію № 32” Й.-С. Баха, “Арію Снігуроньки” М. Римського-Корсакова, у третьому турі я співала “Арію Лючії” з опери Г. Доніцетті “Лючія ді Ламмермур” та “Соловейка” О. Аляб'єва. І раптом на

НЕВЖЕ ТРЕБА ВМЕРТИ?

другий тур приїздить негритянська співачка Доріс Майс...”. Тоді зрозуміла: політика не гребує нічим і присутня всюди, навіть у культурі. Представники США, які будь-що прагнули першості, заручившись підтримкою членів журі з Англії, Швейцарії, Австрії, домоглися свого. Євгенії дісталася друга премія. Відтоді світлим спогадом залишилося лише знайомство з живою легендою Франції Женевою Табуї — видатною письменницею й журналісткою. У своїх репортажах із конкурсу вона відзначала прекрасні голоси і закликала своїх читачів послухати живу душу українського народу.

Після повернення з Франції прийшла слава, різні почесті. А Сергій Параджанов, маловідомий тоді ще режисер, вирішив зняти фільм — історію дівчинки-сироти з ремісничого училища, що піднялася до вершин світового мистецтва. Але в його “Українській рапсодії”, за твердженням Мірошниченко, весь сюжет, в основі якого — її життя, було переінакшено. Та й головну роль у фільмі зіграла актриса Ольга Лисенко.

Опера “Лючія ді Ламмермур”. Головні партії виконують
Анатолій Солов'яненко і Євгенія Мірошниченко

1960-го її разом із п'ятьма іншими артистами під наглядом офіцера КДБ відправляють до Італії, на стажування. Саме там, в Ла Скала, почула повністю оперу “Лючія ді Ламмермур”. Вона була зачарована. Завдяки їй ця опера потрапила до репертуару Київського оперного театру. І партія Лючії стала однією з найулюбленіших, найблискучіших у її виконанні.

На сцені Київського театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка проспівала сорок років. Її довершена виконавська майстерність полонила Софію, Варшаву, Бухарест, Белград, Оттаву, Париж, Токіо. У її репертуарі такі оперні партії як Ше-маханська цариця (“Золотий петушок” Н. А. Римського-Корсакова), Віолетта (“Травіата” Верді), Іолан (“Мілана” Г. Майбороди), Цариця ночі (“Чарівна флейта” Моцарта) і багато-багато інших. Виступала з незмінним успіхом і як концертна співачка. Останні роки поєднувала роботу в театрі з підготовкою підростаючої зміни у Київській консерваторії. 2002 р. заснувала Міжнародний благодійний фонд ім. Є. Мірошниченко. Їй було присвоєно звання Героя України.

Але ні великий талант, ні високі звання і нагороди, ні світова слава оперної співачки не допомогли їй втілити в життя свою давню мрію — відкрити в Києві Малий оперний театр. Усі останні п'ять років були роками приниження, образи й розчарування. Не в Україні, не в народів, а в тій антилюдській, бюрократично-чиновницькій системі, яка намертво вчепилася зубами в керівні крісла і на Хрещатику, і на Банковій, і на Грушевського. В яких тільки коридорах влади не довелося їй бути, у які глухі двері стукати. Навіть у неї, такої сильною особистості, якийсь, у хвилини розпачу, вирвалося: “Невже треба вмерти, щоб тебе почули?”

“Не почувли!” — говорили учасники прес-конференції, організованої з нагоди її 80-річчя.

Але громадськість, а тим більше родина не залишилися осторонь. Фонд її імені (очолює старший син Є. Мірошниченко, Ігор Школьнік) разом із

Євгенія Мірошниченко

однією із київських фірм — Інтер'єр-салон “Імаго” (директор Нінель Мартинюк), за безпосередньої участі Фонду звукозапису Національної радіокомпанії України підготували і випустили аудіоальбом із трьох дисків “Співає Євгенія Мірошниченко”. На двох дисках вміщено її найкращі партії оперного й вокального співу. Третій — відеофільм, який зробив відомий кінорежисер Олег Бійма. Це, якщо можна так сказати, чорно-біла хроніка її життя і творчості, зібрана з багатьох архівних фото-, теле- і кіноматеріалів. Наклад альбому 1000 примірників. Увесь комплект, за попередніми розрахунками, коштуватиме в межах 200—250 грн.

Проект Фонду “Євгенія Мірошниченко назавжди...”, як запевнив Ігор Школьнік, цим не обмежується. Наступною їхньою роботою стане диск українських пісень і романсів — неперевершений її спадок. А ще в планах є пам'ятник легенді й гордості вітчизняної та світової оперної сцени — Євгенії Мірошниченко. Тому всі кошти від продажу презентованого альбому підуть виключно на цю благородну справу.

Поки що не держави, а простих і вдячних українців.

СЛОВО

Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА НА 2-ге ПІВРІЧЧЯ

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

на 1 місяць
на 3 місяці

4 грн 77 коп.
13 грн 71 коп.

на півроку 25 грн 77 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР'ЯН

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Микола ЦИМБАЛЮК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301224
Наклад у червні — 25 500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

